

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

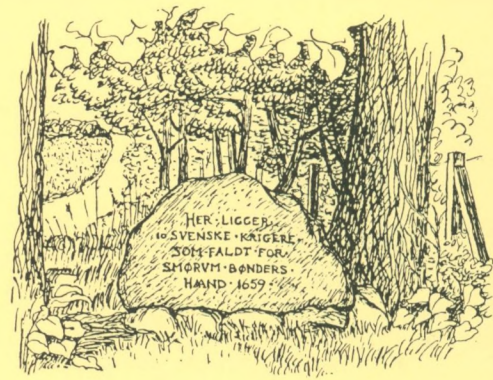
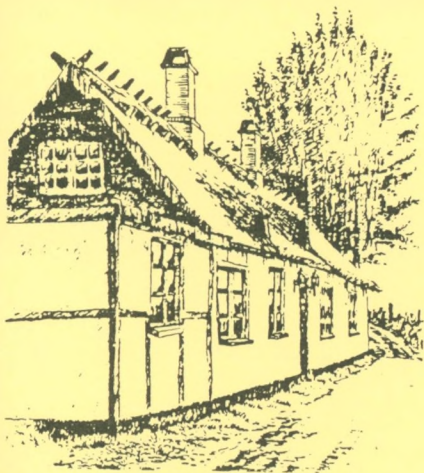
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

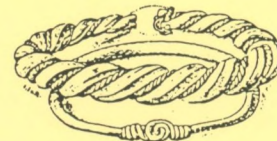
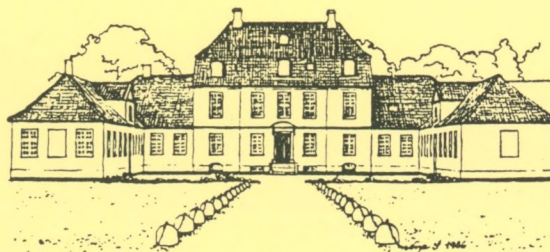
Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ISSN 0905 8834

Årsskrift 2000 Ledøje-Smørum Historisk Forening og Arkiv

**Årsskrift 2000
Ledøje-Smørum
Historisk Forening
og Arkiv**

Foreningens bestyrelse

Formand	Per Tidgen	4465 6480
Næstformand	Anni Pedersen	4465 4720
Kasserer	Inge Winther	4497 6808
Sekretær	Inga Nielsen	4497 3696
	Finn Sølvbjerg Hansen	4465 9927
	Lisbeth Nørvig	4465 9701
	Lis Pedersen	4497 3403
Suppleanter	Line Ludvigsen	4465 3547
	Bent Thygesen	4497 5054
Revisorer	Elin Jakobsen	4468 0432
	Niels Henrik Rank	4465 1900

Lokalhistorisk Arkiv

Adresse:	Smørum Bygade 35, Smørumovre	
	2765 Smørum	
Telefon/fax:	4497 1167	
Åbningstid:	1. torsdag i hver måned	
	19.30 - 21.30	
	Hver torsdag	
	10.00 - 13.00	
	2. lørdag i hver måned	
	11.00 - 13.00	
Arkivleder:	Rita Holm	4465 3644

Årsskrift 2000

Redaktion:	Inga Nielsen
	Anni Pedersen
	Per Tidgen
	Bent Thygesen
Layout og tryk:	ABC-tryk 4497 1080

Illustrationer

Knud Remi Christensen, side 4, 7, 9.
Lis Pedersen, side 6, 8.
Erling Pultera, Københavns Amtsmuseumsråd, side 13.
Roland Beldini, side 14.
Kenneth F. Paulmann, Københavns Amtsmuseumsråd, side 14.
Karen Louise Slej, Københavns Amtsmuseumsråd, side 14.
Benny Johansen og familie, side 19, 20, 22.
Lilli og Bent Jespersen, side 28.
Det Kongelige Bibliotek, side 36.
Jens Henrik Jønsson, side 36.
Bodil Smith og Erik Hjortkjær Andersen, side 39, 41.

Indhold

Forord	3
Tekstiler fra den lokalhistoriske samling	4
Urnesfibel fra Ledøje	13
Fra Styre til Folkestyre i 1000 år	15
Smeden fra Ledøje	19
Træk af husmandsfamiliernes liv og virke før land- brugsreformerne	23
Et hus i Ledøje og dets beboere	26
Rytterskolen i Ledøje	31
Skitse til en gravsten. Slægten Bindsbøll i Ledøje	35
Litteraturanmeldelser	37
Turen til Alsace og Bourgogne	39
Arkivet	42
Historisk Forening i 2000	43
Sponsorer	45

Forord

I nogle af foreningens første publikationer, der allerede udkom fra 1979, indbyder foreningen til julestue en søndag eftermiddag omkring den første december.

Det har været en hyggelig tradition, som desværre ikke finder sted mere. Måske fordi der nu er så mange andre, der laver julestuer, så fremmødet ville blive for lille i forhold til det forarbejde, der skal gøres, for at det bliver et vellykket arrangement.

Derimod fastholder foreningen, at der hvert år skal udgives et Årsskrift umiddelbart før jul. Ikke fordi det absolut skal være julelæsning, for det er det ikke. Det skal derimod være til brug hele året og gerne stilles på reolen sammen med de tidligere Årsskrifter. På den måde vil man efterhånden få samlet mange oplysninger og megen viden om Ledøje-Smørum Kommune og dens historie.

Det er i hvert fald foreningens og redaktionens hensigt med Årsskriftet.

Det er lykkedes hidtil, og jeg synes også, det er lykkedes denne gang. Flot endda.

Også i år har vi lånt artikler af Amtsmuseumsrådet, fordi de behandler emner, der berører vor kommune, dens historie og effekter, der er fundet ved de efterhånden mange udgravninger, der er foretaget i området. En stor tak til Amtsmuseumsrådet fordi de så hjælpsomt stiller disse artikler til rådighed for os.

Vi fortsætter serien om og med virksomheder, der har rod i kommunen, og som stadig er her. Også virksom-

heder, som ikke er mere, men som har været en aktiv del af kommunen, vil kunne blive behandlet her. Vi hører meget gerne fra læserne, hvis de har ideer til disse artikler.

Men helt egne artikler er der også denne gang, og det med emner der følger op på hinanden. Således "*Træk af husmandsfamiliernes liv og virke før landbrugsreformerne*", Knud Erik Hansens artikel, der slutter på det tidspunkt, hvor "*Rytterskolen i Ledøje*" blev bygget. Det er også Poul Clemensens titel på artiklen om Rytterskolens historie. Poul Clemensen bor nu selv i huset. Lilli og Bent Jespersen har i "*Et hus i Ledøje og dets beboere*" beskrevet, hvordan de gennem oplysninger fra naboer og i lokalarkivet har fundet frem til historien om netop det hus, de bor i.

Igen i år har Lis Pedersen taget sig for at gennemgå og beskrive nogle bestemte tekstiler. Denne gang er det en meget flot beskrivelse af skjorter, der er gjort som håndarbejde helt fra såning af hørfrøet til den sidste brodering af initialerne på den kommende brudgoms skjortebryst.

Jeg vil her takke alle, der har bidraget til endnu et flot Årsskrift, som jeg håber vil blive læst og benyttet. Der skal også lyde en tak til vore lokale erhvervsdrivende, som gennem deres sponsorater gør det muligt for os, stadig at udgive et Årsskrift som dette

Der er masser af spændende læsning. God fornøjelse, en rigtig glædelig jul og et godt nytår.

Per E. Tidgen

Tekstiler fra den lokalhistoriske samling

Af Lis Pedersen

Vi har igennem tiden fået indleveret en del tekstiler i den lokalhistoriske samling, ting som har tilhørt giver eller givers familie. Til daglig er det registreringsgruppen i Ledøje-Smørum Historisk Forening, der tager hånd om tingene. Enkelte genstande bliver på skift taget frem og udstillet, ellers befinder de sig forsvarligt opbevaret i kasser med syrefrit papir. Man kan, som medlem af foreningen, deltage i dette arbejde, det er yderst interessant. Vi er nu i fuld gang med at registrere tingene på et nyligt anskaffet edb-program. Der bliver i øvrigt afleveret alt muligt andet end tekstiler til registrering, så der er brug for en alsidig viden og erfaring. Der er en del pragtstykker i disse tekstilkasser, ting der fortæller en historie, og ting som er værd at bevare for eftertiden. Jeg beundrer meget det arbejde, der ligger bag disse tidskrævende tekstiler. Ting som er fremstillet både til pynt og til nytte. Jeg håber, at min begejstring kan smitte lidt af, så derfor vil jeg gerne sætte lidt mere

fokus på kassernes indhold, tage noget af det frem i lyset og udbrede kendskabet til det.

Vi har bl.a. nogle skjorter, af dem vil jeg fremhæve to hvide håndvævede hørskjorter. Den ene er en fin bondeskjorte med monogram, den anden er en brudgoms-skjorte med hedebroderi.

Hvid bondeskjorte i håndvævet hør

Skjorten er givet af Carla Fagerberg (tidl. Nybølle). Hun har oplyst, at den er fra hendes fars udstyr ca. år 1900. Den har museumsnummer 13/1982.

Hendes far, Hans Peder Hansen, blev født år 1878 i Smørumnedre. Senere boede han på Lundegården i Nybølle. På skjorten, lige under stolpelukningen, er der broderet et hvidt slyngt monogram, det er syet med kontursting, og 4 cm højt. Bogstaverne **H P H** er lavet, så de tydeligvis kunne ses, når skjorten var på.

Skjorte fra Lundegården i Nybølle

Typen med det frit tegnede hvide monogram passer fint med dateringen af skjorten, da man i den tidligste periode brugte blå korssting til monogrammer, talt på stoffets tråde og syet med 7 sting i højden. Senere blev korsstingene mest syet med rød tråd, stadig syet med 7 sting i højden. Monogrammerne blev med tiden mere frit tegnede og syet med hvid tråd, der blev også større variation i broderistingene.

Stoffet er meget jævnt og ensartet spundet og vævet. Det er meget kraftigt, og vævet så ensartet, at man kan tro, det er fremstillet af en væver, evt. landsbyvæveren. Ved slidserne forneden af skjorten kan det måles, at vævebredden har været 70 cm, slidsen er ikke sømmet, så begge ægkanter er synlige.

Carla Fagerberg har oplyst, "at skjorten var dejlig varm, især i høstens tid". Samtidig har hun hørt, at det føles behageligt køligt ved berøring. Har man f.eks. en gang prøvet at lægge sig i en seng med rent, nyrullet hørlinned, glemmer man aldrig den friske kølige fornemmelse.

Alle stykker stof, der er anvendt til skjorten, er trådlige firkanter, hvilket er meget stofbesparende, der gik intet til spilde. Skjorten er 105 cm lang, forstykke og ryg er klippet i et langt stykke stof, hvor der på skulderen, her på symaskine, er påsyet et 13 cm bredt skulderstykke, inden der er klippet halshul. Skulderstykkets kant på ryggen er en ægkant, deraf kan man se, at det passer til stofbredden sammen med ærmet, så de er altså klippet ved siden af hinanden.

Halshullet er oprindeligt klippet temmelig bredt ca. 29 cm. For at opnå en bedre pasform isyede man en kile i begge sider af halsen, den er rynket til flippen, det giver den fornødne forhøjning af skulderen. Kilen er et kvadrat, der er foldet på skrå, derved bliver den dobbelt. Flippen er 2,5 cm bred og 47 cm lang. Skjorten har, på den venstre side af slidsen fortil, en 30 cm lang stolpe med to håndsnyede knaphuller, højre side har en smal søm med dobbelt ombuk. Der er isyet to lærredsknapper af en tidlig type.

Der er noget, der tyder på, at flippen har været skiftet. Knaphullet her er af en anden type, uden trense, lidt grovere og lidt større. Lærredsknappen i flippen er også af en lidt nyere type, men stoffet er det samme, syningen er udført lige så sirligt, som resten af skjorten.

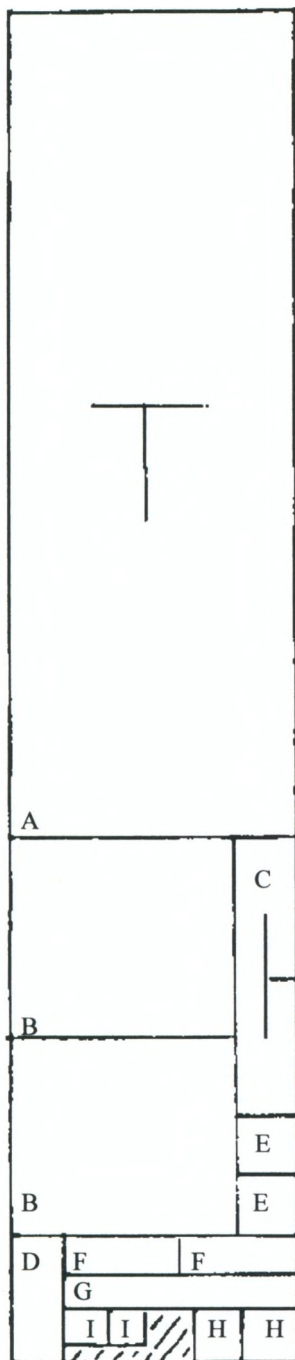
Forneden er ærmerne rynket til en smal manchete, den

har samme knaphul, knap og påsyning som flippen. Det er ikke utænkeligt, at skjorten også har fået nye manchetter, disse stoffer var så stærke, at de sagtens kunne gå i arv til næste generation. Foroven ved skuldersømmen har ærmet 12 små læg, der giver en flot vidde. Læggene er, 3 cm fra ærmesømmen, syet med to rækker små stikkesting i hånden. Det ligner nøjagtig de maskinsyede sømme, som der er enkelte af på skjorten. Under armen er der isyet en 13 x 13 cm stor kile, skjorten er temmelig lang, så den har siddet godt fast nede i bukserne, derfor var det nødvendigt med denne kile, så man kunne løfte armene både til arbejde og dans.

I sidesømmen ved skjorteslidsen er der ligeledes en kile, denne er 5 x 5 cm. Kilen her er også dobbelt og syet i hånden med små sting, den er meget elastisk og har tjent som forstærkning af slidsen.

Alle de lige sømme er syet med lukkede indersømme, det vil sige, at der ingen trævler ses, og at sømmen er stærk i brug og vask. Først er de to lag stof syet sammen, derefter er det ene stoflag bukket om det andet lags trævlekant, det er så til sidst syet ned på skjorten. Sømmene er 1/2 cm brede, og meget ensartede, syet med 6 - 7 sting pr. cm. De ses kun på retsiden som fine små prikker. Det arbejde ville have frydet min gamle lærremester.

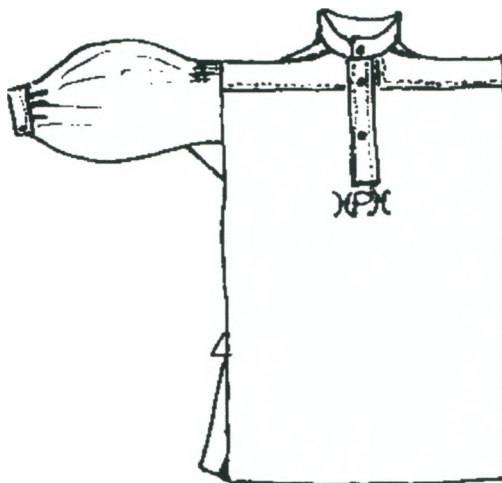
I 1952 blev jeg ansat på Magasins modelsystue med henblik på at komme i lære som dameskrædder, man skulle først ses an et halvt år, og når den tid så var til ende, skulle der findes en lærremester, der ville uddanne mig. På systuen var der en utrolig dygtig ældre frøken, nær pensionsalderen. Hun havde ikke uddannet lærlinge i flere år, ingen var faldet i hendes nåde, det var noget med den sjuskede ungdom osv. En dag bad hun mig sy en del småting i hånden, hun havde travlt og måtte have hjælp, meget mod sin vilje. Jeg gjorde som hun bad om, men glemte en bagatel. Da jeg havde afleveret arbejdet, kom hun farende og overfuste mig, for ifølge hende manglede der en del. Hun blev flø, men sagde bare "hm", da det viste sig, at det var syet, men bare så man ikke kunne se det. Næste dag fik jeg besked på at sætte mig ved siden af hende. Der sad jeg i fire lærerige år, og jeg havde fået mig verdens bedste lærremester og en god ven og beskytter. Desværre døde hun kort efter jeg var udlært. Det er sjældent, man

Bondeskjorte

Ved klipping af skjorten gik der næsten intet stof til spilde.

- A kropstykke
- B ærmer
- C skulderstykke
- D stolpe
- E kile under arm
- F manchet
- G krave
- H kile ved hals
- I kile nederst i sidesømmen

Brudgomsskjorte fra Nonnemosegård

støder på så fint et håndværk som dette, og hun er en af dem, der har lært mig at værdsætte det, så tankerne løb lidt af med mig.

Brudgomsskjorte

Brudgomsskjorten er givet af Hans Jensen, Gersager. Den har museumsnummer 33/1984.

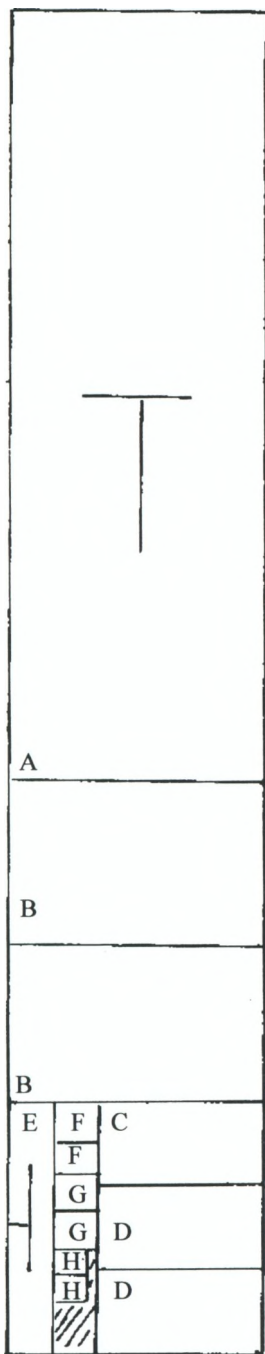
Skjorten stammer fra Nonnemosegård og har tilhørt Peder Nielsen, Hans Jensens oldefar. Den har et monogram **P N S** (N'et er dog spejlvendt), det er syet med røde korssting, 7 sting i højden.

Hans Jensens farbror, Lauridts Jensen havde Nonnemosegård, Peder Nielsen er morfar til Lauridts Jensen. Skjorten blev fundet i en kiste på loftet sammen med andre tekstiler, og familien troede en overgang, at det kunne være en ligskjorte, der lå hengemt. Der er aldrig fundet ligskjorter med røde monogrammer, de var blå eller hvide. Nogle steder var det dog skik at bruge brudgomsskjorten, så hvem ved, men det er godt, den er bevaret.

Peder Nielsen kom fra Vindinge ved Roskilde, han er født den 7. april 1836. Den 14. juli 1865 bliver han gift i Smørum Kirke med Kirsten Larsen (Larsdatter), en datter til Lars Rasmussen, ejeren af Nonnemosegård. Peder Nielsen og Kirsten overtager Nonnemosegård den 30. august 1865, de har gården til den 4. maj 1904, hvor en søn af dem overtager den. Ved folketællingen 1906 kan man se, at Peder Nielsen stadig bor på gården som husfader og aftægtsmand.

Også på denne skjorte er der synlig ægkant i skjortelidserne fornedet, vævebredden er 68 cm. I langt de fleste skjorter er stofbredden ca. 70 cm, så begge skjorter falder inden for disse rammer. Tråden er lidt ujævnt spundet, men vævningen er fin tæt, det bevirker, at det har et lidt rustikt udseende. Stoffet kan meget vel være hjemmespundet og vævet hos landsbyvæveren.

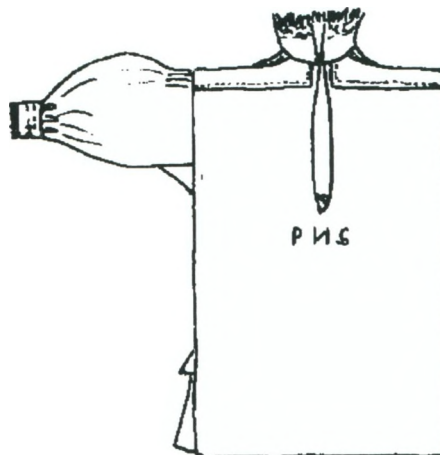
Alle stykker stof i skjorten er klippet som trådlige firkanter. Forstykke og ryg er klippet i et langt stykke, skjorten er 110 cm lang. På skulderen er påsyet et 11 cm bredt

Brudgomskjorte

Klipningen af denne skjorte er efter samme princip, men da der er udskiftet krave og manchet, kan det have set lidt anderledes ud.

- A kropstykke
- B ærmer
- C krave
- D manchet
- E skulderstykke
- F kile under arm
- G kile ved hals
- H kile nederst i sidesømmen

Nærbillede af kravens bagside

skulderstykke, det har et smalt ombuk i begge sømme. Skulderstykket er syet på i hånden med små stikkesting, man skal se godt efter på vrangside for at se det er en håndsnying, men der findes ikke maskinsyning på denne skjorte. På midten af skulderstykket er der en snying med stikkesting. Skulderstykker på brudgoms-skjorter var ofte rigt broderet, dette er helt glat.

Sidesømmene er "stoset" sammen, det vil sige, at man med nål og tråd syr skråt fra den ene stofkant til den anden. Ægkanterne, som her er brugt, ligger tæt sammen, fladt ved siden af hinanden. Det ser nærmest ud, som om de er broderet sammen med grensting. Snyingen fylder intet og er meget elastisk. Sømmen forneden er et 1/2 cm bredt dobbelt ombuk, syet med usynlige sømmesting, her ca. 4 - 5 sting pr. cm.

Også dette halshul er klippet 29 cm bredt og isyet en dobbelt kile i begge sider af halsen.

Skjorten er rynket til kraven, der har en halsvidde på 40 1/2 cm. I kraven er der et håndsytet knaphul, det er pyn-tet med en tungestingsbue.

Knappen er håndsytet, det gjorde man ved at vik-le entråd om en pind, når der var dannet en lille ring, tog man

den af pinden og dekorerede den med forskellige broderisting. Her er anvendt tungesting, i midten er der syet et lille netværk, det er brugt som fæste ved isyningen. Knappindene var spidse og kegleformede, ofte fint dekorerede, måske brugt som gave til en man holdt af.

Skjorteslidsen foran er 42 cm lang og uden knaplukning. Der er et 3 mm smalt dobbelt ombuk på begge sider af slidsen, syet meget ensartet med 4 - 5 usynlige sømmesting pr. cm. I slidsbunden er der en 2 1/2 cm høj syet knipling, den er afsluttet med tre knaphulsstingsbuer. I mellemrummene er der to musetakker, et tydeligt kendetegn på en hedeboskjorte. Lige under slidsen er monogrammet broderet, det er 7 korssting højt, 5 cm bredt, og broderet med rød tråd, nu lidt falmet.

Ærmesømmen er håndsytet med indersøm, først syet sammen og derefter syet ned på stoffet. Under armen er der en kile, som måler 8 x 8 cm, også denne er syet med indersømme.

Ærmerne er ret vide, de har den fulde vævebredde på 68 cm. Ved skulderen er der seks små læg, som er holdt på plads med tre rækker stikkesting. Forneden ved manchetten er ærmet stærkt rynket, manchetten

måler kun 20 cm i vidden. Man brugte manchetten stram, for at ærmevidden skulle synes stor.

Manchetten er 6 cm bred og forsynet med håndsyet knap og knaphul. Derudover er der, på langs af manchetten, syet tre rækker små stikkesting til pynt. Kanten er dekoreret med en 1 cm bred, hæklet blonde. Det bekræfter min antagelse af, at krave og manchete er skiftet. Der har nok fra starten været en kant, syet med knaphulsting eller musetakker, som på mange andre hedebofskjorter. Hæklede blonder kom til noget senere, de er aldrig blevet regnet for så fine som kniplinger eller syede kniplinger, det er først de senere år, hvor kun få kan udføre dem, at de bliver værdsat.

Både manchete og krave er af en lidt finere kvalitet hør-lærred med 18/19 tråde pr. cm. Der er ca. 16 tråde pr. cm i skjorten. Både manchete og krave kan stamme fra en tidligere brudgomsskjorte og så være gået i arv.

Kraven er en typisk broderet hedebofskrave, den er 9 cm bred og 44 cm lang inkl. en 3 cm bred syet knipling. Broderiet er størst på undersiden, men da kraven skulle stå op, har broderiet været synligt hele vejen rundt. Disse broderede kraver er en reminiscens fra renæssancen og barokken, hvor adel og storbønder brugte store pyntede hvide kraver og manchetter. Vi kender alle malerier, f.eks. af Christian den Fjerde med overdådige hvide broderier eller kniplinger. Der var ikke penge i hjemmene til denne overdådighed, så man måtte fremstille dem selv. På hedeboegnen holdt bondestanden længe på den skik. Broderiet udviklede sig igennem årene fra at være talt over tråde og derved syet i lidt stramme former til at blive tegnet frit på stoffet eller påtegnet ved hjælp af skabeloner med slyngede mønstre. Dette gjorde broderiet meget mere personligt, da man samtidig udviklede broderistingene og begyndte at klippe tråde ud af stoffet og erstatte dem med broderi. Der blev brugt megen fantasi på at udføre disse pragtfulde broderier.

Dette broderi stammer fra hvidsømsperioden (ca. 1820 - 40), motivet er tegnet frit, der er slyngede konturstingsranker med blade i fladsyning. Snørehuller danner blomsterknopper og blomster med blade omkring. Midt bag på kraven er der en roset af blade i silde-

bensmønster syet med fladsyning, bladene afsluttes med snørehuller. Mønstret er bygget symmetrisk omkring den, ude i siderne er der indsyet hvidsømsgrunde i mønstret, og længere inde en blomst med udklipshedebo kantet med tungestingsbuer. På begge sider af mønsterborten er der to rækker kontursting, skiftevis højre- og venstrevendt, så de danner en lænkerække. På retsiden af kraven er der et broderi på 5 x 3 cm, der svarer til motivet på undersiden.

Kniplingen om kraven er syet, så den inderst ved kravekanten danner 19 firkanter på 2,5 x 2 cm. Skiftevis en lidt tæt syet og en mere åben firkant. Uden på disse er der syet knaphulsting i buer, kniplingen afsluttes med en tungekant, der i hver bue har tre små picot'er. Den er 3 cm bred og syet på alle kravens tre kanter. Mønstret er tilpasset, så begge hjørner er en af de åbne mønsterfirkanter. Det er en meget fint udført skjorte, som vi er meget glade for at have i samlingen.

Skjorterne

Så langt tilbage som i sagaer og folkeviser hører man om skjorter, de har været rimelig ens over hele landet i snit og udformning, men skjorterne fra Hedeboegnen er rigt udsmykkede. Allerede når en dreng blev født, begyndte man på hans voksenskjorter, de blev syet og lagt i klædeskisten. Det var moderens pligt, at sørge for udstyr til sine børn, det skulle de have med som medgift. I velhavende familier kunne det være helt op til 30 skjorter, det drejede sig om. Bedstemødre hjalp til med dette arbejde, og piger fra de var små, til de blev gift. Skjorten har, foruden at være et almindeligt klædningsstykke, også været et symbol. Når en kvinde syede en skjorte til en mand, var det som at sige, at hun tilhørte ham. Man syede ikke en skjorte til en fremmed mand, det betragtedes som at være utro.

Brudgomsskjorten skulle sys af den unge pige selv, i dette arbejde skulle hun vise sin kunnen. Skjorten blev brugt som fæstegave, og man kan forestille sig, at den er blevet set godt efter i sømmene. Det blev vurderet, om manden nu havde fået sig en kone, der kunne klare det vigtige arbejde at klæde en familie.

Skjorter, som disse to, findes der en del bevarede af, de

ældste er fra sidst i 1700-tallet, de fleste fra midt i 1800-tallet, så den hvide bondeskjorte hører til i slutningen af den lange periode, inden man langsomt nærmer sig de skjorter, vi kender i dag.

Hørren

Det hvide lærred af hør kendte man tidligt. Hørren blev dyrket, forarbejdet og vævet mange steder i landet, især på Sjælland. Hørren blev sået om foråret samtidig med kornet i et lille stykke af den bedste jord. Såningen var husbondens arbejde, ellers var det kvinderne, der tog sig af hørren. Det var almindeligt, at en tjenestepige betingede sig et stykke hør sået i husbonds jord, så hun kunne samle udstyr. Der var mange traditioner og varsler omkring såning og høst. Det kunne være svært for kvinderne, når hørren skulle ruskes, det faldt lige i kornhøstens tid, hvor de også skulle være med i kornmarken. Hørren blev ikke skåret af som kornet, men revet op med rode, derfor kunne vejret være bestemmende for, hvornår hørren blev høstet, det behøvede ikke at være helt tørt vejr til dette arbejde. Der var en lang forarbejdningsproces fra frøet blev sået, til stoffet kunne tages af væven og bruges til bl.a. skjorter, meget arbejde kunne dog henlægges til vinteren og fordeles på mange hænder. Hørren kunne bedre end uld tåle at ligge til vinterarbejde. Hvis man ser gamle billeder af spindende kvinder, sidder der ofte et hørhoved på rokken, det var ikke bare uld, der blev spundet, og der skulle trænede fingre til at spinde hør. Man var tidligere i hjemmene, især på gårdene, hvor der var flere ressourcer til stede, dygtige til at spinde og væve flotte hørstoffer. De var blanke og bar sig flot. Det, at stofferne blev lavet af mange forskellige hænder og blev udsmykket individuelt, gør, at ikke to skjorter er ens, de har alle deres særpræg.

Helt op i min barndom blev der dyrket hør, jeg har rusket en del. Jeg husker tydeligt, at hele familien var i marken. Vi hev hørren op i små bundter og lagde den til tørring i lange rækker på marken. Efter færdigbehandling hjemme blev det sendt til videre forarbejdning på hørværveriet i Tommerup på Fyn. Jeg kan endnu huske forventningen, når pakken kom retur med posten. Duge,

sengelinned og viskestykker blev lagt på bordet i den fine stue, det lå der, i det brune papir, og så eventyrligt ud. Glæden over tilendebragt arbejde, den er ubeskrivelig.

Syning

Det var livsnødvendigt at pigebørn, så snart de kunne holde på en nål, blev oplært i at sy og brodere. Vi kender navneklude, øvestykker i stort tal. Småpigerne måtte derudover også tidligt være til gavn, så det er muligt, at de har syet en del af de lange skjortesømme. Ikke alle sømme i de bevarede skjorter er syet af lige rutinerede hænder. På Hedeboegnen forstod man at vurdere en piges egenskaber efter, hvordan hun syede og udsmykkede sit udstyr. Var syningen sjusket, ville hendes husførelse nok også blive det, og man kunne da også se, om hun forstod at variere de broderede mønstre uden at gå uden for traditionerne. Der fandtes gårde, som var så velforsynede med arbejdskraft, at døtrene kunne sidde inde om dagen med et sytøj, derved kunne man se forskellen i hjemmenes velstand og adskille en gårdmandsdatter fra en husmandsdatter. Der blev på gårdene syet og broderet meget udstyr ikke kun til nytte, men også til pynt.

Mange husker sikkert deres egen erfaring med håndarbejde fra barndommen. Der er blevet pillet mange sting op og fældet mange tårer over disse arbejder, men de var også årsag til stolthed og glæde, når resultatet blev tilfredsstillende.

I min skoletid startede vi med håndarbejde i første klasse, men det var ikke mit første møde med nål og tråd. Jeg blev tidligt beskæftiget med at sy bl.a. på pap (fra bageren). Der blev tegnet for og prikket i stregen, så stingene blev lige lange, her blev øvet for- og bagsting. Senere blev gamle postkort, især julekort, syet til små æsker, bøger, mapper til nåle og lignende. Her lærte jeg knaphuls- og tungesting. Det gik videre med at sy dukketøj af stofrester, brodere fortrykte bakkeservietter og så videre. Da jeg kom i skole, var jeg derfor ingen novice, jeg blev tilbudt mange gode udfordringer, som jeg ikke husker at have haft problemer med.

Håndarbejdstimerne var nogle af skolens bedste timer, men jeg har senere i min tid som håndarbejds lærer i over 25 år hørt folk fortælle mange rædselshistorier om deres oplevelser med faget.

Jeg har et øvestykke med mange forskellige hulsømme, varierende hvidsømsgrunde og andre sting, som netop blev anvendt i hedebo broderiet. Det har jeg syet som ca. 12-årig, så traditionen må have levet et eller andet sted endnu i fyrrerne.

Der findes en del skjorter som disse rundt om på de lokale museer på hedeboegnen, det er en god ide at gå på besøg der. Vi vil også udstille skjorterne i den lokalhistoriske samling en tid fremover. Jeg kan varmt anbefale Gudrun Andresens bog "Danske Bondeskjorter", den kan bruges som vejledning, hvis man, f.eks. som folkedanser, vil sy sin egen skjorte. Der findes også gode litteraturhenvisninger i bogen.

Kilder:

Andresen, Gudrun: Danske Bondeskjorter fra ca. 1770 til ca. 1870.

Højrup, Ole: Landbokvinden.

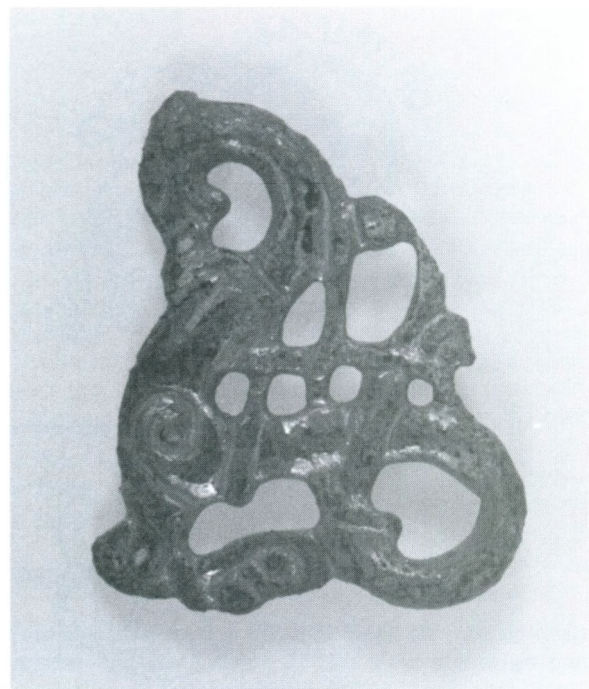
Ledøje-Smørum Lokalarkiv.

Urnesfibel fra Ledøje. Et smykkespænde med dyreslyng fra 1000-tallet

Af Jens Henrik Jønsson,
Københavns Amtsmuseumsråd

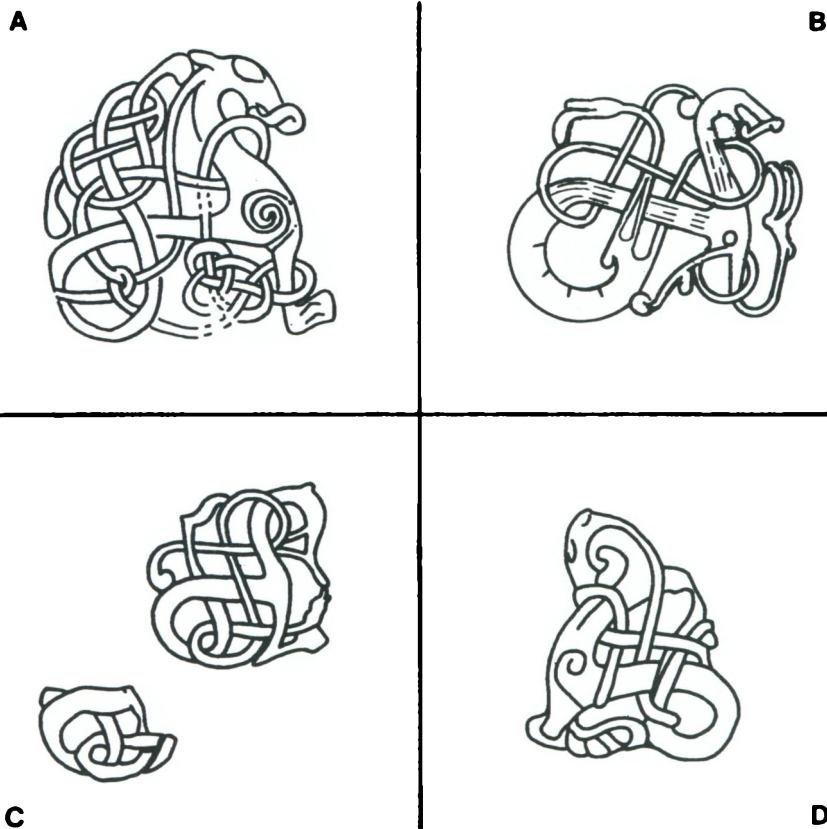
Omkring årsskiftet 1999 - 2000 indleveredes til Københavns Amtsmuseumsråd, Antikvarisk Enhed et større antal metalgenstande fra oldtiden og middelalderen fundet med metaldetektor forskellige steder ved Ledøje landsby. For flere af stykkerne er der tale om såkaldt danefæ. Det gælder blandt andet et lille forgyldt bronze-spænde i gennembrudt arbejde, som er støbt i form af et dragelignende dyr med båndformet krop i dyreslyng. På den plane bagside er der rester af en nåleanordning, idet stykket har tjent som broche. Dyremotivet er udformet i Urnesstil, og der er tale om en såkaldt Urnesfibel fra 1000-tallet, hvor middelalderen afløser vikingetiden. Stilen har navn efter de plastiske træudskæringer, som pryder stavkirken i Urnes ved Sognefjord i Norge. Karakteristisk for denne stil er dyr af løve-, drage- eller slangeagtigt udseende med smalle hoveder, langtrukne snuder, store dråbeformede øjne og båndformede kroppe. Et karakteristisk motiv viser et dyr gengivet med et eller to forben og med oprullet, eventuelt fliget hale, og af og til forsynet med vinger. Det er altovervejende dette motiv, som er Urnesfibleernes hovedmotiv. Et andet motiv er dyr i kamp: firbenet dyr mod slange. Dette motiv kendes noget lignende også fra Jellingstenen fra 900-tallet og har, skønt kristent, klare forudsætninger tilbage i den hedenske tids dyre- og fletbåndsornamentik.

Urnesfibleerne kendes talrigt fra især Danmark og Skåne. Inden for de sidste tyve år med øget brug af metaldetektor er fundantallet forøget meget væsentligt, således at der nu er registreret langt over hundrede eksemplarer. Fra lokalområdet kendes i forvejen Urnesfible fra henholdsvis Sengeløse, Kirke Værløse og Brøndbyvester. Sidstnævnte er også et detektor-

Urnesfibel fra Ledøje. Største mål 36 mm.

fund. Sjovt nok er der for de fire nævnte fund tale om sammenhæng til kirkebyer. Søger man længere mod vest, foreligger adskillige stykker fra en tidlig ladeplads eller bygdehavn ved Jyllinge ud mod Roskilde Fjord, og også fra Roskilde by kendes fund. Lidt sydligere kan peges på en Urnesfibel fra Nidogård ved Solrød. Fra Jydegård på Bornholm foreligger en Urnesfibel, som synes at være støbt efter samme model som fiblen fra Værløse (Petersen 1996 s.14 fig.7). Fiblen fra Brøndbyvester er nær pendant til to fible fra henholdsvis Yding skov ved Silkeborg og Oksholm på Øland, Nordjylland (Bertelsen 1994 katalog s.368 nr. 8 &15). På Nationalmuseet opbevares en fibel med ukendt findested, den er i meget nær familie med Ledøje-fiblen (Bertelsen 1994 s.364 fig.26b). Urnesfibleerne er produceret i stort antal i serier ud fra en fast model og med mulighed for stor udbredelse i samfundets lag. Set i forlængelse af vikingetidens smykketradition er Urnesfible et kvindesmykke. Det danner i stil og motiv bro mellem oldtid og middelalder.

Omidstegninger af Urnesfibler fra Københavns Vest- og Nordvestegn:

- (A) Kirke Værløse, inv.nr. VÆM 493; j.nr. NM II 170/93, tegning i P.V. Petersen 1996.
 (B) Sengeløse, inv.nr. NM II D 12155, tegning Roland Beldini i L.G. Bertelsen 1994.
 (C) Brøndbyvester, det foreliggende fragment og en rekonstruktion ud fra parallelfund, SØL 479x9, j.nr. NM DO 7883/96, inv.nr. C 33541, tegning Kenneth F. Paulmann, Københavns Amtsmuseumsråd.
 (D) Ledøje, SØL 1047, tegning Karen Louise Slej, Københavns Amtsmuseumsråd. Alle 1:1

Kilder

L.G.Bertelsen: *Urnesfibler i Danmark. Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie* 1992, s.345-370. København 1994.

B.Lønborg: *Masseproduktion af Urnesfibler! Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie* 1992, s.371-378. København 1994.

P.V.Petersen: *Et smykke fra tidlig kristen tid i Værløse. Årsskrift udgivet af Historisk Forening for Værløse Kommune* 1996, s.9-14.

Fra Styre til Folkestyre i 1000 år.

Af Jette Kammer Jensen.
Formand for Det Historiske Landskab i Vestskoven.

Artiklen blev offentliggjort i skriftet "Fra Styre til Folkestyre - Danmark i 1000 år", som blev udgivet i forbindelse med Danmarkshistorien i Vestskovens arrangement den 4. juni 2000.

I 1999 fejrede vi 150 året for Grundlovens vedtagelse i Danmark og dermed folkestyrets indførelse i landet. Det helt karakteristiske for Danmark i modsætning til så mange andre nationer var dog, at folkestyret kom til os - ikke gennem opstand og revolution, men gennem en fredelig pagt mellem folket og Kongen.

Hvorfor mon det?

Det gamle mundheld om, at der ikke opstår revolutioner i Danmark, hvis det er regnvejr, er bestemt ikke forklaringen på den fredelige overgang fra enevælde til folkestyre, og ej heller den situation, der opstod for 150 år siden.

Der var også et historisk afsæt for, at det skete - arvesølv, der kunne nyttiggøres, og Danmarks Historien i Vestskoven har her ved årtusindskiftet valgt at fokusere på arvesølvet.

Starten på det reelle folkestyre fik vi med Grundloven af 1849, men der var dog ikke valget og stemmeret til kvinder og tyende. Arvesølvet bestod af traditioner, nogle borgerrettigheder og nogle former for lov og orden, som fortsat indgår i vores fælles forståelse af et demokratisk samfund.

Det Historiske Landskab i Vestskoven har ved årsarrangementet 2000 lagt vægten på fire tidsperioder:

- Vikingetiden.
- Tiden hvor Ledøje Kirke blev bygget.
- Tiden, hvor Ole Rømer levede.
- Nutid.

Vikingetiden

Danmark som et rige - ikke at forveksle med en nationalstat - opstår omkring år 600. Fast afgrænset med Jylland i vest, øerne og Skåne-Halland i øst - men næppe Bornholm. Ejderen var antagelig den naturlige grænse mod syd, og når Skåne-Halland var med, så var det fordi vore farvande dengang virkede mere samlende end skove og ødemarker gjorde. Det var lettere at krydse vand end land.

Det danske sprog - dengang olddansk - udvikles også i denne periode, og medvirker også til, at Danmark opstår som et begreb.

»Vi er alle lige!« råbte en Viking til svar, da han ved Nordmandiets kyst blev spurgt om, hvem der var leder. Det var nu en sandhed med ganske mange modifikationer, for nogle var bestemt mere lige end andre. Vi er alle lige dækker måske nok i virkeligheden blandt stormænd og jarler, men så heller ikke længere. Det klassemblede samfund var tydeligt:

- Høvdinge med store jordbesiddelser.
- Frie bønder.
- Trælle.

men der var et vist lighedsbegreb, som en del af arvesølvet.

Riget var opdelt i godt 200 herreder, dvs. det område,

hvorfra man tager til samme tingsted. På herredsting blev tvistighedssager afgjort og andre beslutninger om fælles sager. De helt nære sager blev afgjort på bystævnerne. Over herredstingene stod landstingene i Viborg, Ringsted og Lund.

På disse bystævner og ting fortalte man lovene og afgjorde tvistigheder, men det var alene overklassens tvistigheder, der blev afgjort her. Bøndernes tvistigheder blev afgjort af overklassen, og trællene var totalt retsløse. I vikingetiden ses således de første spæde tegn på en politisk organisering af landet i forskellige beslutningsniveauer, og ligeledes forskellige niveauer i domstolsystemet. Og i arvesølvet indgår ordet ting, som vi fortsat bruger i ordet: Folketing. Grundsynet - at frihed og lighed hører sammen - er også et levn fra vikingetiden - men glemmes skal bestemt ikke de ufrie.

Tiden hvor Ledøje Kirke bygges

Ledøje Kirke er fra 1225 og bygget i en tid, hvor nogle af grundprincipperne i vores demokratiske tradition skabes og fæstnes. Ledøje Kirke er bygget i en periode, 1050 - 1241, hvor der blev bygget omkring 2000 kirker, et langt større antal end både før og siden.

Mod slutningen af vikingetiden var Danmark blevet samlet til eet rige under én konge, men landet var fortsat et meget decentralt samfund, hvor bystævnerne, herredsting og landsting fortsat fungerede. Kongen var nærmest en førstemand blandt ligemænd, og havde ikke magt til hverken at lovgive eller at dømme. Det skete på tinge af de frie bønder. Men dette spæde demokrati, dog kun for de få, blev langsomt med kristendommens indførelse afløst af en kongemagt, der rådede over det verdslige liv, og en kirke, der rådede over det åndelige liv. Det var svært for danskerne at indordne sig under den nye styreform, og værst af alt var, at i denne periode indføres beskatningen. Først kom kirken med sit tiende, og kongen fulgte hurtigt efter. Der var oprør mod det nye styresystem. Mest kendt er de jyske bønders oprør, hvor de slog Knud den Hellige ihjel. Men oprørstendenserne uddøde, fordi stormændene tog tjeneste hos kongen og kirken, og dermed bevarede de deres magtposition.

Ledøje Kirke bygges på det tidspunkt, hvor de store landskabslove blev til:

- Skånske lov.
- Sjællandske lov.
- Jyske lov.

Tidligere var love blevet overleveret gennem fortællinger, og tilpasset af de konkrete domme på tinge, men nu blev lovene nedfældede dokumenter. Det indledende afsnit i Jyske lov cementerede en retsopfattelse, som vi kan finde i vores nuværende demokratiske opfattelse af retssystemet:

Med lov skal land bygges. Men ville enhver nøjes med sit eget og lade andre nyde samme ret, da behøvede man ikke nogen lov. Ingen lov er jævn-god at følge som sandheden, men hvor man er i tvivl om, hvad der er sandhed, dér skal loven vise sandheden. Var der ikke lov i landet, da havde den mest, som kunne tilegne sig mest.

Her finder vi et par grundlæggende principper for det danske demokratiske samfund:

- Love som samfundets grundvold, der skal sikre den svage part.
- Respekten for ejendomsretten.

Og videre står:

Den lov, som kongen giver, og landet vedtager, den kan han heller ikke ændre uden landets vilje, med mindre han åbenbart handler mod Gud.

Men Jyske lov fastslår også, at loven gives af kongen, men vedtages af folket, dvs. de gamle rettigheder fra tingene var fortsat en del af grundsynet. Men folket var i denne sammenhæng kun stormændene.

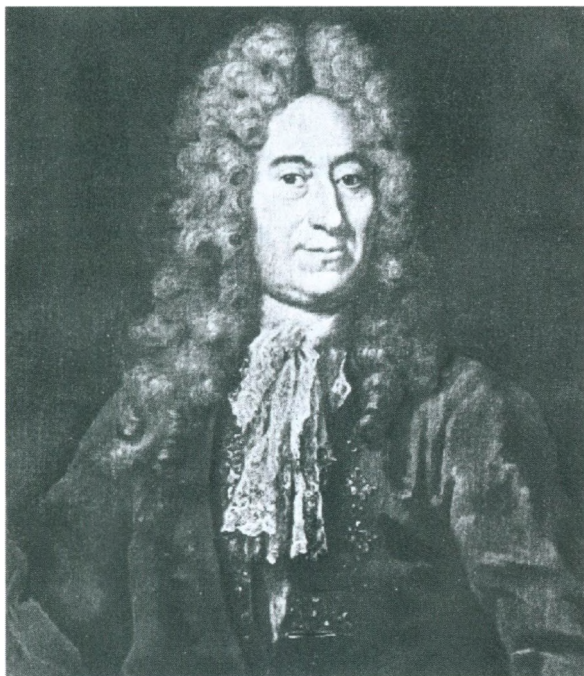
Det er også på denne tid, at man begynder at beskatte jorden. For at kunne gøre det, måtte man vurdere ejendommene. På Sjælland betalte man én mark sølv for en mark, der kunne tage én mark korn i udsæd. Bønderne skulle betalte stud til de kongelige ombudsmænd. Stud blev betalt i naturalier. Stud er den første statsskat Danmark får. Bønderne skulle også yde inne, som var lovpligtigt arbejde på kongens gårde og borge, og

endelig skulle bønderne betale ledingsskat, dvs. en skat for at blive fritaget for at gøre tjeneste i kongens hær.

Stormændene og adelen var fritaget for disse skatter, og det betød, at de frie bønder blev hårdt beskattet og et stærkt klassesdelt samfund udvikledes. Det er også i denne periode, at politiet opstår som kongens fogeder. Endelig står det kommunale selvstyres vugge i denne tid, idet købstæderne valgte råd af oldermænd, der havde stor beslutningskompetence i købstæderne. Selvom denne tid er præget af mindre demokrati og mere kongedømme, så kan vi genfinde nogle af grundprincipperne i det moderne samfund fra denne tid.

Tiden hvor Ole Rømer levede

Ole Rømer blev født i 1644 og døde i 1710. Han blev født på et tidspunkt, hvor landet havde store økonomiske problemer, hvor landets gæld var stor - ikke mindre end 5 millioner rigsdaler. Gælden var opstået under Svenskekrigene.

Ole Rømer

Den økonomiske krise førte til, at stænderforsamlingen holdt møde i september 1660. Den bestod af adelen, gejstligheden og borgerstanden, men bønderne var ikke med. Resultatet blev, at Danmark blev et arverige, hvor kongemagten gik i arv. Frederik den 3. benyttede lejligheden til i januar 1661 at udstede Enevolds-Arveregeringsakten, det spæde demokrati forsvandt hermed. Enevælden skaber det centrale embedsværk, som vi kender i dag, og amterne ser dagens lys. Det er også fra denne tid matrikuleringen stammer, dvs. et register over alle ejendomme, så ejendomsskat kan opkræves.

Ole Rømer offentliggjorde i 1676 sin epokegørende opdagelse af lysets hastighed, for indtil da havde man troet, at lysets forplantede sig med uendelig hastighed. Han havde da boet flere år i Paris, men man ønskede ham hjem igen og tilbød ham professoratet i astronomi, og i 1681 vendte Ole Rømer hjem til Danmark.

Ole Rømer kom til at betyde meget for Danmark. Han opfandt en række videnskabelige instrumenter, herunder termometret, men han favnede langt videre. Han var medlem af brolægning- og vandforsyningskommissionen, oprettede navigationsskoler, sørgede for at få opmålt vejnettet og gennemføre et ensartet mål- og vægtsystem.

Enevoldskongen belønnede Ole Rømer for hans arbejde. I 1705 blev han udnævnt til politimester og førsteborgmester i København. Ole Rømer døde i 1710 og blev begravet under store æresbevisninger.

I 1683 kom Danske lov, hvoraf dele fortsat er gældende lov i dag. Enevælden fra 1661 slukkede det spæde demokrati, men skabte et dygtigt embedsmandsvælde, der var dygtige lovskrivere. Der er en lige linie i denne dygtighed tilbage til landskabslovene, og dele af Jyske lov var faktisk gældende i Sønderjylland lige til år 1900. Dele af Danske lov er fortsat gældende og er godt lov-håndværk, og i den finder man en række grundlæggende principper.

Om arbejdsgiveransvaret:

End giver husband sin Tiende eller Anden Fuldmagt paa sine vegne at forrette noget, da bør Husbonden selv svare til, hvad derudi forseis af den som hand

Fuldmagt givet haver, og af hannem igjen søger opretning

Her lovfæstes arbejdsgiveransvaret.

Om ejendomsretten:

Ingen må paa nogen Mands Jord uden hans Villie Huus eller nogen Bygning sette, eller grave, eller lade Vand flyde, som sætter Grænser for, hvad man kan gøre paa anden Mands Grund.

Om forældelse:

Alle Gjeldsbreve, som ere ældre end tyve Aar, skulle være døde og magtisløse, med mindre de inden førnævnte Tid med Skyldnerens Paaskrivelse eller med nyt Brev, eller Creditorens Opsigelse, eller Bestikkelse, eller Tingsvidne er fornyede.

20 års forældelsesfristen har holdt siden 1683, men den står måske for fald nu.

Om pant:

Der handler om pant i fast ejendom og pant i løsøre, og hvorledes panthaveren skal behandle pantet.

Om hævd:

Der handler om hævdvunden ret efter 20 år.

Danske lov vakte stor opmærksomhed i hele Europa, og det var godt håndværk, når den her i år 2000 fortsat er gældende lov. Med enevælden forsvandt demokratiet, men med enevælden skabtes også nogle af de mest grundlæggende retsprincipper i Danmark, som vores samfund bygger på.

Grundloven

Den 5. Juni 1849 blev Enevælden afskaffet til fordel for demokratisk parlamentarisme for mændene - kvinderne fik først valg- og stemmeret i 1908.

Billedet viser den gamle smedie, der blev den sidste landsbysmedie i Ledøje. Den blev revet ned i 1970.

Smeden fra Ledøje

Af Erik Hjortkær Andersen

Første gang jeg hørte om smeden fra Ledøje var i radio-programmet giro 413, hvor Ole Monty og Knud Pfeiffer fremførte Oswald Helmuths sketch om Nielsen, der kunne kopere. Nielsen præsenterede sig som smed og dillettant-skuespiller i Ledøje, hvor man blandt andet havde spillet "Kong Erik og De Fredløse" (Nielsen havde spillet med i "De Fredløse") og balletten "Livjægeren fra Amager". Digtet, Nielsen fremførte, indledtes med: "Vi havde et hus med et par tønder land tæt ude ved klintens trone, min far var tøffel- og træskomand, og min mor var vaskekone" Som et kuriosum skal det nævnes, at Ole Monty på grund af sketchen blev så populær i Ledøje, at han i 1963 blev udnævnt til æresborger og kom ud og mødte den rigtige smed, Niels Peter Nielsen, der på Sdr. Gade 13 drev smedevirksomhed fra 1909 til han døde i 1967, 84 år gammel.

Der var i samme periode mindst to andre smedevirksomheder i byen. På Gadebrøndvej 1 havde Kristian Pedersen fra 1917 til 1922 en smedje, der blev overtaget af Niels Peder Larsen, som menes at have haft virksomheden til en gang i 30-erne. På Råbrovej 36 havde Peder Larsen smedje i perioden 1888 til 1931.

Smedjevirksomhed var i den periode en vigtig servicevirksomhed for det landbrug, der dengang prægede landsbyen.

I 1959 startede Otto Johansen virksomhed fra Holmevej 4. Forinden havde han som ung svend været ansat i 14 forskellige virksomheder spredt over Sjælland. De mange forskellige arbejdspladser var udtryk for, at han var tiltrukket af alt nyt, en indstilling, der også prægede ham som selvstændig. Otto Johansen var på det tidspunkt 33 år, født i Husum 1926 og gift med Anna i 1947. Anna Johansen kom oprindeligt fra Norge, født tæt ved Bergen med en far fra Ringsted og en norsk mor. Anna Johansens familie flyttede efter krigen til Danmark, og Anna mødte umiddelbart herefter Otto til et foreningsbal.

Otto Johansen

I 1958 havde Otto fået arbejde hos Henning Juul Andersen i Ballerup i forbindelse med renovering af Lindeskolen, hvor murermester Herman havde murerarbejdet. De kom til at tale om Ledøje, hvor Jens Herman Nielsen havde et hus, han gerne ville leje ud. Da han også kunne skaffe Otto noget arbejde hos en gartner Kyed på Skebjergvej, besluttede familien, der nu ud over Otto og Anna også omfattede fem børn, sig til at flytte til Ledøje, hvor den i første omgang boede på Ristofte i Odas hus - Oda var Herman Niensens kone.

I 1959 købte familien grundene Holmevej 4 og 6 - den første parcelhusudstyknig i Ledøje - og opførte som selvbygger på nummer 4 et hus, der kom til at danne bolig de næste tre år for familien og et udhus, der blev ramme for virksomheden, der først kom til at hedde Centralvarmeeksperten. Det skal nævnes, at Otto ikke var autoriseret gas - og vandmester, og at han i øvrigt aldrig blev det. Så i de første mange år arbejdede man helt primært med varmeanlæg.

Leon Johansen, familiens ældste søn, kan huske, hvordan han som 11-årig oplevede mødet med landsbyen. I skolen gik tre klasser sammen, og skoleåret startede i april. Otto måtte tage en tørn med overlærer Hermann, før Leon fik en tilfredsstillende indplacering.

I Ledøje var der ganske mange indkøbsmuligheder, Brugsen, købmand Klinke, Nørrengårds manufakturhandel, bager Nielsen og kiosken. Men det var bønderne, der prægede byen. I det store hele oplevede Leon tilflytningen som problemløs.

Otto Johansen fik en god start og måtte snart leje sig ind på Tivoligården og senere også hos bager Nielsen, der så i 1962 solgte ham bageriet og ejendommen på Kirkevej. Den blev herefter stedet, hvor virksomheden, Smeden fra Ledøje, skulle udvikles. Al aktivitet blev samlet her, og i 1967 blev længerne kraftigt renoveret. I de første 1 1/2 år fortsatte bagerudsalget med brød fra en ballerupbager og passet af Anna, men da det meste af brødet blev spist af familien og ikke købt af ledøjeborgerne, blev forretningen lukket. Herefter overtog Anna Johansen ansvaret for virksomhedens regnskabsførelse.

På det tidspunkt var virksomheden vokset til at beskæftige en halv snes mennesker. Aktiviteten var nu udbredt til også at omfatte VVS-arbejde i forbindelse med typehusbyggeri, enfamiliehuse. Entreprenørvirksomheden Hågensen var en af virksomhedens største kunder. Det var meget lidt, man arbejdede lokalt. Det tog Niels Peter Nielsen sig af.

Det gik godt i 60-erne, og trods oliekriser fortsatte ekspansionen i 70-erne, således at virksomheden i 70-erne beskæftigede 25 - 30 mennesker. Man overlevede en enkelt storkundes konkurs og klarede finansieringen

ved leverandørkreditter og med meget små lagre. Leon fortæller, at man var utrolig god til at skaffe nyt arbejde, men at det kunne knibe med at få regningerne afsluttet og få kradset sine udeståender ind. Medarbejderklimaet var godt, der var stort set ikke problemer med personale og fagforeninger. Smeden fra Ledøje havde ry for at være en god arbejdsplads.

Det er bemærkelsesværdigt, at i slutningen af 70-erne, hvor virksomheden beskæftigede 25 - 30 mennesker, var op mod en fjerdedel heraf familiemedlemmer, uden at det i øvrigt medførte problemer med øvrige ansatte.

Det var også i denne periode, at virksomheden fik langvarige aftaler med Løvens Kemiske Fabrik, Toms Fabrikker og Teknologisk Institut, der medførte at 15 - 20 medarbejdere var i fast arbejde.

Alt så altså godt ud, da Otto Johansen i begyndelsen 1980 fik konstateret kræft og dør kort tid efter i Påsken.

Otto havde hos kunderne været den person, man havde kontakt med, og som man indgik aftaler med. Da han døde, opstod et tomrum, der skulle fyldes ud, hvis relationerne skulle bevares. Det blev sønnerne Leon, Allan og Bjørn, der skulle søge at overbevise kunderne om, at Smeden fra Ledøje fortsat kunne leve op til indgåede aftaler alt under Anna Johansens ledelse.

På det tidspunkt begynder gasinstallationerne at blive udbredt, og allerede i 1982 stifter Smeden fra Ledøje sammen med 6 andre sjællandske og en enkelt sønderjysk VVS-virksomhed, Dansk Energi Entreprise, som Allan Johansen blev leder af. Virksomheden tilbød i byområder at lægge de nødvendige ledninger fra gas-hovedledningerne ind til de enkelte husstande. Kunden var alene HNG. Det gik ikke helt som forventet. Man fik enkelte entrepriser, men ikke nok, og derfor besluttede man sig for også at overtage entreprenørdelen, gravearbejdet i forbindelse med nedlæggelserne af gasledningerne, og det blev for stor og tabsgivende en opgave. Derfor blev Dansk Energi Entreprise lukket i 1984.

Smeden fra Ledøje allierede sig herefter samme år med Petri & Haugsted og dannede P & H Energi, der på grund af Petri & Haugsteds entreprenørekspertise blev

en så stor succes, at det i 1985 besluttedes at sælge aktiviteterne - bortset fra ejendommen - i Smeden fra Ledøje til P & H Energi. I de næste par år er familien ved Anna, Leon, Allan, Bjørn og Benny ansat i P & H Energi. I perioden 1987-90 trækker hele familien sig ud af virksomheden. Allan etablerer først virksomhed i Ledøje under navnet SFL (Smeden fra Ledøje) og flytter senere til Lolland, hvor han starter ny virksomhed SFL-International, der er specialiseret i vedligeholdelse og renovering af rør under jord. I 1990 starter så Benny virksomheden Benny Johansen & sønner A/S fra adressen på Kirkevej. Allerede efter et halvt år beskæftigede virksomheden 15 medarbejdere. Blandt de nye kunder var Dansk Avistryk, men også Toms Fabrikker vendte tilbage. I 1993 blev selskabet omdannet til aktieselskab, fra at have været personligt ejet. Benny forklarer, at omdannelsen også skete for at signalere til omverdenen, at virksomheden var solid og stabil. Det gik stærkt derudaf, så i 1994 beskæftigede virksomheden 40 personer. Og det er det antal mennesker, som i dag er ansat i Benny Johansen og Sønnen A/S. Men til forskel fra tidligere arbejder fra familien kun Dina, Bennys kone, som administrationsansvarlig og Benny som direktør i virksomheden. Som led i en virksomhedsovertagelse er der oprettet en filial i Køge, og man har også overtaget andre virksomheder bl.a. i Tåstrup, men der er ikke yderligere planer om ekspansion. "Nu er tiden kommet til at konsolidere sig, vi har ingen planer om at blive større," siger Benny. "Egentlig havde jeg planer om at beskæftige op mod 100 mennesker, men jeg fandt ud af, hvor hårdt det er, og besluttede derfor at holde lidt igen, få tid til familien, spille petanque, badminton og diletant."

I dag er virksomheden væsentligst beskæftiget med VVS- og ventilationsarbejde, men herudover arbejder man med køleteknik og smedearbejde og som noget helt nyt - i relation til boligselskaber - med traditionelt viceværtarbejde. De store kunder har en betydelig andel af vores omsætning. Løvens Kemiske Fabrikker og Teknologisk Institut er igen blevet kunder, og vi er også blevet leverandør til NOVO og DSB, siger Benny.

Sammenligner man med den virksomhed, som Otto Johansen startede i 1959, kan man konstatere, at fra at være lokal virksomhed med en håndværksmæssig bag

Benny Johansen & sønners virksomhed på Kirkevej i Ledøje

grund har Smeden fra Ledøje udviklet sig til en virksomhed, der arbejder regionalt og med et industrielt tilsnit. Vi må konstatere, at den lokale smed i landsbyen er forsvundet, men alligevel optræder Benny ligesom Ole Montys smed Nielsen jævnligt i dilettantforestilling i Ledøje Forsamlingshus uden dog at have ambitioner om en større skuespillerkarriere.

Om fremtiden siger Benny: "Vi har skabt en god og stabil virksomhed med langvarige kunderelationer. Vi har ingen planer om de store udsving, men vil gerne udvikle os i takt med, at mulighederne opstår. Om sønnerne - der er fire - vil tage over, er deres beslutning, men i modsætning til min far vil jeg ikke have dem i lære. De må få deres uddannelse et andet sted."

"Jeg prøver, at køre min virksomhed i min fars ånd, selv om jeg føler, at jeg indimellem kan have svært ved at leve helt op til ham. Jeg er ikke helt så dristig som ham - har nok arvet noget af min mors besindighed og forsigthed," slutter Benny.

Benny Johansen

Træk af husmands- familiernes liv og virke før landbrugsreformerne

Knud Erik Hansen

Fra gammel tid har den fastboende befolkning på landet i grove træk været opdelt i tre store grupper nemlig adelen, bønderne og resten, der gik under fællesbetegnelsen husmænd.

Der har altid været geografiske forskelle på, hvilken betegnelse der blev anvendt for disse mennesker, såsom daglejer, landarbejder, bolsmand, parcellist, fattig og endelig husmand med - eller uden jord.

Begrebet husmænd består af mange befolkningsgrupper og siger egentlig kun, at de boede i hus i modsætning til dem, der boede på gårdene. Nogle ejede deres hus, som de måske selv havde bygget, men ofte ejede de ikke jorden, det var opført på. Det kunne være på jord, der tilhørte en større gård eller landsbyens såkaldte gadejord. Herfra stammer udtrykket gadehusmand.

De der ikke selv ejede deres hus, blev betegnet som inderster eller indsiddere. Det var oftest de dårligst stillede såsom aftægtsfolk, fattige eller syge, der ikke længere var aktive i arbejdet og på den ene eller anden måde var i et stærkere afhængighedsforhold til selvejerebønderne. Deres bolig kunne være en aftægtsbolig på gården, en meget primitiv lejlighed, hvor der kunne findes lidt plads, eller et gadehus ejet af bondestanden. En tid var det helt forbudt fæstebønder at tage inderster til huse, altså lejere, der ikke gjorde tjeneste på gården. Denne bestemmelse blev ophævet igen 1850.

En del af husmændene havde et eller andet håndværk, der kunne udnyttes i landsbyen. De kunne være smede, tømrere eller vævere, og de har sikkert været lidt højere på rangstigen end alle dem, der skulle tjene til livets ophold som almindelige daglejere på gårdene.

Landbrugsjordens fordeling på ejergrupper i pct. (efter O. H. Larsen)

År	1500	1550	1660	1700
Kronen	25	50	50	30
Kirken	30	1	1	1
Adelen	25-30	40	44	60
Bønder	15-20	10	6	6

Det er andre steder i litteraturen nævnt at Kronens andel i Københavns amt var større, nemlig 72 pct. i 1682.

Som det ses, var der ingen eller kun få jordejende husmænd i de tider.

Følgerne af svenskekrigene

Svenskernes invasion i landet 1658 - 60 medførte mange ændringer for jordbruget. Mange af de ødelagte bøndergårde blev overtaget af adelen og underlagt godserne. De blev enten drevet direkte herunder eller som fæstegårde, hvis der ellers kunne skaffes fæstere til disse stærkt forarmede gårde, hvor besidderne enten var døde eller rømmet. Det var ofte meget svært for nye fæstere at sætte de helt nedbrudte gårde i driftmæssig stand igen. Dertil kom at godsejerne også manglede arbejdskraft og derfor krævede store hoveriforpligtelser af fæsterne.

Kirkens andel af jorden var blevet stærkt begrænset ved en forordning af 1536, hvor stort set alt kirkeligt gods blev underlagt kronen.

På Sjælland udvidedes godsernes antal i perioden 1660 - 1730 med 33, og dertil kom 34 væsentlige udvidelser af allerede eksisterende godser. Næsten 400 bøndergårde måtte bidrage hertil enten ved nedlæggelse eller formindskning. Som erstatning fik disse til gengæld tilgang fra ødegårde.

Kronen manglede penge som følge af krigen og solgte derfor gods til de bedst stillede herremænd. Som det ses af tabellen, blev adelen derved den største jordbesidder hen imod år 1700. Hoveriforpligtelserne blev i takt hermed overført til at gælde hovedgårdene mod tidligere kronens og gejstlighedens gårde.

Familien

Der fødtes generelt mange børn i de tider. Undersøgelser udfra kirkebogsoplysninger i et sydsjællandsk sogn viser,

Høhøsten er i gang. Der sammenrives, indkøringen er i gang, og nogle heste er spændt fra for at æde.

at hver mand, der blev 50 år var far til gennemsnitligt 9,7 børn, og hver gift kvinde over 40 gennemsnitligt havde født 10,2 børn.

Der var dog også en stor børnedødelighed, og denne har sandsynligvis været størst i de fattigste familier. Der var nogle epidemier, som gav ekstra mange dødsfald, for eks. i 1656 og igen i 1677 - 78.

I en anden undersøgelse fra et jysk sogn 1685 - 1708 er det vist, at ca. hvert sjette barn døde inden dets et års fødselsdag, og at ca. hvert andet barn ikke kom til at opleve 15-års alderen. Det var naturligvis både ernærings- og hygiejniske forhold, der spillede ind, ligesom regulære sygdomme og manglende lægebehandling var årsag til høj børnedødelighed.

Kvinderne var familiens midtpunkt både hvad angår familiens trivsel og børnenes opvækst. Men hun var også med til at tjene til livets ophold og stillede sammen med manden til hoveri eller lønnet markarbejde på gården.

Der var i denne periode en begyndende udvikling af det mere åndelige liv, men hvor hurtigt dette nåede ud til husmandsfamilien, kan der vel ikke siges noget konkret om. Omkring 1720-erne oprettedes under Frederik den Fjerde de første rytterskoler, hvor i hvert fald nogle børn fik en vis lærdom. De første aviser begyndte at udkom-

me, men det har næppe været husmandsfamilierne, der var abonnenter på disse.

Ernæringen har naturligvis varieret meget efter de økonomiske forhold. Fra de ældste tider har føden blandt andet bestået af indsamlede frugter og bær, som også børnene har kunnet være med til at samle. Noget af frugten blev på forskellige måder gemt til vinterbrug.

Af de dyrkede planter er boghvede blandt de ældste sammen med vikke og turnips. Kartofflen, der kom fra Andesbjergene, efter at Columbus fandt Amerika, menes indført til Danmark omkring 1720.

Der gik dog næsten 100 år før den vandt større udbredelse. Ellers var det de almindelige kornarter rug, byg, havre og hvedearterne spelt og emmer, der blev dyrket. Ærter og bønner blev også dyrket i nogen udstrækning, men hvor vidt husmandsfamilierne kendte dem er usikkert.

Korn var langt den vigtigste livsforbrødenhed. Der regnedes 2 - 2½ td. rug årligt til "grove arbejdsfolk" og 1½ til andre. Dertil blev der fortæret mindst lige så meget byg, viser flere beregninger fra dengang.

I de mod dyrene indhegnede kålhaver var det især grønkål, der dominerede, og der foreligger følgende udsagn: "Hvor der var en stor Kaalgaard, kom der sjæl-

dent Sygdom til Huse”.

Efter hvad der berettes, var maden væsentligt bedre på gårdene end hos husmandsfamilien. I mange tilfælde spiste de arbejdende hos gårdmanden, og derved fik de bedre mad end derhjemme. Men det har naturligvis ikke været gældende for børnene og de svage, som ikke kunne arbejde.

Beklædningen bestod i det væsentligste i hjemmeavlet og forarbejdet uld. Der blev også dyrket en del hør.

En husmandsfamilie har i begyndelsen af 1700-tallet kunnet få bolig, føde og klæder for 20 - 25 rigsdalere om året, foruden de ting de selv kunne dyrke i kálhaven og deres beskedne husdyrhold.

Husmandsfamiliernes boliger

Oplysninger herom i tidligere tider kan findes i indberetninger fra præsterne samt i nogle godsers fortegnelser. Jordhytter synes at have været almindeligt udbredte i 1600-tallet og i begyndelsen af 1700-tallet. Senere kom de stolpesatte husmandsboliger af tømmer, ler og strå. De var ofte på 4 - 6 fag og inddelt i tre rum. Faste ildsteder med skorsten blev først udbredt lidt senere, og nogenlunde samtidig blev anlæggelse af kálhave almindeligt.

Jordløse husmandssønner blev betragtet som en god reserve for værnepligtsbyrden, der især påhvilede gårdmændene, da den blev pålignet ud fra hartkornsvurdering.

Tilvæksten i husmandsklasserne gav generelt en god forøgelse i arbejdskraft. Håndværk var hovedbeskæftigelse for ca. hver sjette husmand.

Den vigtigste haveplante var i ældre tid grønkål. Det hed sig, at hvor der var en stor kálgård, kom der sjældent sygdom til huse. Mange steder fik man efterår og vinter grønkålsuppe flere gange om ugen.

Et hus i Ledøje og dets beboere

Af Lilli og Bent Jespersen

Da vi købte hus i 1957 var det lige det, vi havde ønsket os. Huset tiltalte os, det var på landet med den til tider gode luft, når køerne blev drevet gennem byen.

Ved tilfældigheder blev vi interesseret i husets fortid, da vi fik fat i nogle gamle kort, dels fra 1781, hvor matr. nr. 80 ikke var indtegnet, og et kort fra 1803, hvor nr. 80 var der. Vi antog derfor, at huset var fra omkring år 1800, og måske et aftægtshus fra en dobbeltgård, der dengang lå på matr. nr. 57, hvor beboerne hed Niels Nielsen og Sidse Olsdatter. Endvidere fandt vi en sabelklinge, som var stukket ind mellem taglæggerne under stråtaget over døren. Var det for at gemme den eller var det overtro? Vi fik at vide af Anton Rasmussen, som boede på Gammelgård, at klingens klinge havde været slebet på begge

sider, så det har ikke været en paradesabel. Var det så et gammelt rytterhus? Alle vore tanker om husets historie kom nu ikke til at passe.

Som en begyndelse må vi til Bygaden nr. 9, matr. nr. 55.

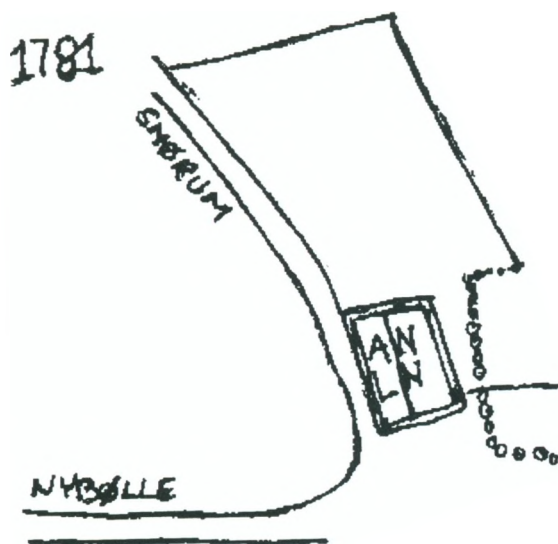
I 1799 får Hans Olsen et hus på nr. 2 gårds grund (dobbeltgården) og noget af gadejorden. Ejendommen bliver udlagt til Hans Olsens enke Margrete Nielsdatter, som er en søster til Niels Nielsen. Hun bliver gift med Niels Kjeldsen 3. november 1800. Niels Kjeldsen frasælger hus med jordbod for 250 Rdl. den 4. august 1823. Dette må være begyndelsen til matr. nr. 80, Bygaden 7. Der må dog tidligere have ligget et hus på stedet, da der nævnes et hus i handelen, men der findes ikke andet skriftligt om dette.

Køberen hed Christian Clausen, som var fra Svogerslev ved Roskilde. Den 25. april 1824 dør Niels Nielsens enke Sidse Olsdatter, som nu bor hos Rasmus Olsen, som sikkert var en halvbror til hende. Ifølge testamentet mellem hendes afdøde mand, Niels Nielsen, som døde i 1807, og Sidse Olsdatter deles deres efterladenskaber mellem begges arvinger. Christian Clausen har huset til 1824, hvor han sælger til Simon Nielsen således:

Jeg underskrevne Christian Clausen sælger mit iboende Hus på 5 fag med Hauge og Kakkellov for 120 Rdl. til Simon Nielsen, Ledøje, som betales sådan: 50 Rdl. er betalt, endvidere afbetalt 12 Rdl. 3 s. til forhenværende Ejer, nu afdøde Sidse Olsdatter samt diverse beløb til Arvingerne (Ejer af matr. nr. 55 hedder nu Lars Pedersen).

1. Simon Nielsen betaler til sin nabo, Lars Pedersen, 1 mark til bymændene, 1 mark om samme forlanges.
2. At Simon Nielsen af huset betaler i indfæst til Lars Pedersen eller efterkommende ejere 5 ? sølv, så længe Amtstuen ikke forlanger samme.
3. At Simon Nielsen og Lars Pedersen beholder det mellemrum mellem begge husene til kørsel for dem begge, indfæstning er betalt Ledøje den 25. april 1824.

*Der er sat et
spørgsmåtegn,
fordi teksten ikke
har
kunnet læses.*

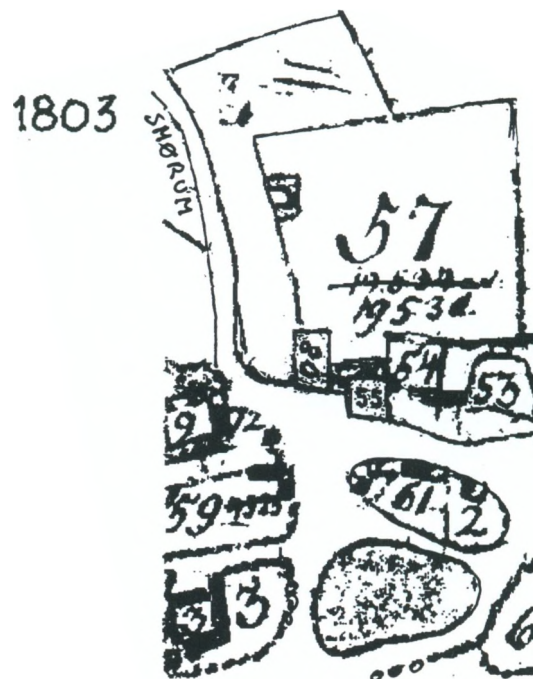
På et udsnit af et gammelt kort fra 1781 ses dobbeltgårdens placering. NN svarer til Niels Nielsens gård. AL er initialerne for ejeren af den anden del af gården. Matr. nr. 80, findes ikke på dette kort.

I brandforsikringsarkivalier af 3. januar 1839 står følgende:

"Simon Nielsens hus med enderne til østen og vesten, 5 fag lang, 3 fag dyb, af blandingstømmer, lervægge og stråtag, indrettet med indgang til forstue, herved en stue med bilæggerovn, et køkken med skorsten og en indmuret kobberkedel på 1/4 tønde, et kammer, et tør

vehus samt lo. Overalt lergulv og bræddeloft, simple vinduer og døre.

Vinduer á fag 55 Rdl.	275 Rdl.sølv
Kakkelovn	15 Rdl.sølv
Kedlen	10 Rdl.sølv
	300 Rdl.sølv."

På dette udsnit af et kort fra 1803 ses matr. nr. 80, som er udskiftet fra matr. nr. 55, som oprindeligt var større.

I brandtaxationsprotokol den 19. august 1841 står der, at huset, der var forsikret for 300 Rdl. sølv, befandtes nu således forringet, at det nu er vurderet til 250 Rdl. sølv. Beskrivelsen som foregående. Forsikringen på 300 Rdl. er bortfaldet.

Med hensyn til de nævnte beløb til Sidse Olsdatters arvinger står følgende:

"5. september 1824. Simon Nielsen har svært ved at betale, så arvingerne får mindre i første omgang.

27. december 1827. Simon Nielsen har stadig svært ved at betale det hus han har købt af Christian Clausen og som af ham var købt af Sidse Olsdatter.

7. juli 1828. Simon Nielsen betaler a conto.

Billedet er fra 1959. Vores hus Bygaden nr. 7 matr. 80 ligger i midten af billedet. Bygaden nr. 9, matr. nr. 55, hvorfra huset oprindeligt er udstykket, ligger til venstre. Da vi flyttede til Ledøje var der manufakturhandel her.

Sådan så huset ud, da vi overtog det i 1957.

Fra 1801 til 1834 findes ingen folketællinger på grund af landets bankerot.

I 1834 er Christian Clausen husmand og skrædder og Simon Nielsen er husmand og arbejdsmand.

1840 er Christian Clausen skrædder og Simon Nielsen bødker.

1845 er Simon Nielsen husmand og daglejer. Hans kone Bodil Nielsdatter er ligesom Simon Nielsen fra Smørum.

1855 bor der følgende i huset: Søren Pedersen, Maren Simonsdatter, Jørgen, Bodil og Niels Mogensen, som er hendes børn af 1. ægteskab samt Anders Sørensen, som er en fælles søn.

De bor der alle i 1860 samt konens moder, Maren Simonsdatter, som er huesyerske.

Christian Clausen og konen bor stadig i Ledøje til omkring 1860. Han er ikke opført i realregisteret som husejer, og må således bo til leje.

1870 er Søren Pedersen jordbruger og arbejdsmand. Hans Sørensen er musiker.

1880 er Søren Pedersen jordbruger. Sidse Hansen husmor. Hans Sørensen er nu blevet gift med Ane Kirstine Larsen fra Jørlunde, og de har et barn, Karen Johanne Sørensen, og de bor alle i huset. Hans Sørensen er cigarmager.

Om huset kan der fortælles, at der er foretaget en udvidelse mod øst. Denne gavl er bygget i sten, og der er en tydelig revne mellem 3. og 4. vindue, så facaden mod vejen må være muret i sten på et andet tidspunkt. Vestgavlen er af ler fornedet og træ foroven. Af lervægge er der ca. 10 løbende meter tilbage. Vi har også to bjælkeender, som går ud gennem muren. Vi har fået oplyst, at man gjorde sådan omkring 1800-tallet.

Da vi har fortalt om huset og beboerne, har det ikke kunnet undgås, at der er en masse forskellige personnavne i denne beretning, men vi synes, de skulle med, for der sker jo meget på små tohundrede års lokalhistorie.

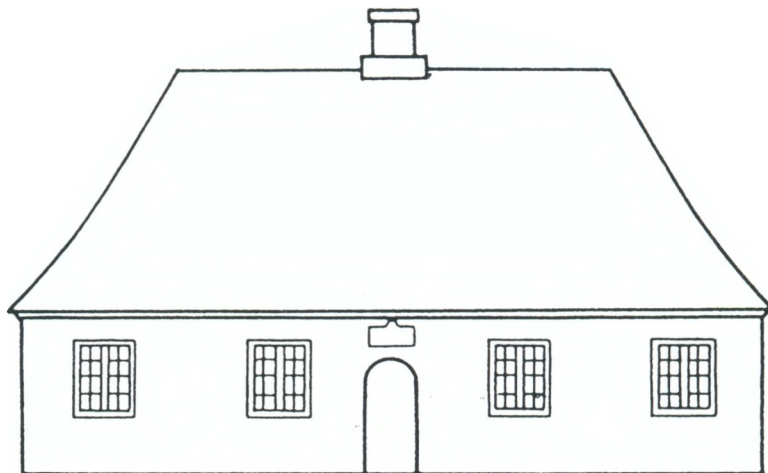
Kilder:

Edith og Tage Frederiksen har hjulpet med skifter m.m. fra Landsarkivet.

Øvrige kilder Landsarkivet og Ledøje-Smørum Lokalkarkiv ved Rita Holm.

Rytterskolen i Ledøje

Af Poul Clemmensen

Når jeg fortæller, at jeg bor i en rytterskole, spørger folk ofte om, hvad det var for nogen ryttere, der blev uddannet der og om, hvor længe det er siden. Folk opfatter ofte rytterskolerne som en art rideskole, som der jo findes mange af i dag. Men sådan forholder det sig ikke.

Rytterdistrikter

I årene 1717-18, under Den Store Nordiske krig, lod Frederik den Fjerde de kongelige godser inddele i 12 rytterdistrikter. Disse godser skulle sikre soldaterrekrutteringen.

En pietistisk bevægelse i samme periode medførte, at der var stor interesse for oplysning, og i en fattigforordning af 1708 er der en bestemmelse om, at hvor der ikke findes en skole i sognet, skulle der stræbes hen til "at faa en saadan indrettet". Frederik den Fjerde var ivrig pietist, samtidig ville han ikke stå tilbage for sin søster prinsesse Sophie Hedevig og sin moder dronning Charlotte Amalie, der allerede var i gang med at opføre skoler på deres godser. På sin 50 års fødselsdag den 11. oktober 1721 bestemte kongen sig derfor til at bygge 20 skoler i hvert af de 12 rytterdistrikter, altså i alt 240 skoler. Skolerne skulle tilknyttes og finan-

sieres af de enkelte rytterdistrikter.

Skolerne blev betegnet som "Frederik den Fjerdes kongelige skoler", men det faldt nemmere at kalde dem rytterskoler. Skolerne skulle tjene som undervisningssted for rytternes og landsbysamfundet børn. I disse skoler skulle fattige børn gratis undervises i kristendom, læsning, regning og skrivning. Rytterskolerne blev de første egentlige landsbyskoler, og de kom til at danne forbillede for skolebyggeri i over 100 år.

Byggespecifikationer

Rytterskolen i Ledøje blev, som de øvrige 18 skoler i Københavns rytterdistrikt, opført i årene 1722-25. Opførelsen af skolerne på Sjælland blev overdraget murermester Laurits Eriksen. Han påstod først, at han ikke kunne opføre dem for den i overslaget nævnte sum på 550 Rdl., navnlig fordi han ikke selv havde teglværk, men siden gik han ind på forslaget.

I overslaget er der givet temmelig tydelige begreber om husenes udseende og indretning. Skolehuset skulle være 21 alen lang (13,18 m), 12 alen bred (7,53 m) og 4 1/2 alen høj indtil under bielkerne (2,82 m). Byggematerialerne var nøje specificerede.

Eksempel fra overslaget:

- 24000 flensborger mursten, til det hele huses grundmur uden omkring, a' 100de 3 mk. 8 sk.
- 5000 ditto mursten til en skorsten, bageovn og 2de kackelovns fødder a' 100de 3 mk. 8 sk.
- 10000 soelbagede mursten til alle skillerumme at opmure, a' 1000de 1 rdl.
- 3000 brente mursten til alle gulve a' 100de 3 mk. 8 sk.
- 5000 flensburger tagsten til det hele hus, og til de 2de kackelovner a' 100de 8 mk.
- 280 tønder kalk til ald mur arbejde, a' 2 mk.
- 3 lpd. svinehaar til taget at skielle, a' 2 mk.
- murmesteren arbejdsløn for det hele hus 80 rdl.

Derefter kommer en nøje specifikation af "stellager", tømmer-, snedker-, kleinsmedie-, glarmester- og stenpikkerarbejder.

Skolerne blev således grundmurede bygninger. Murerne var 2 sten tykke og fugede udvendig. Gesimsen var 1/2 alen høj (31,4cm), og det høje tag med halvmede gavle var dækket med røde flensborg tagsten. De udvendige mure var opført af små flensborg mursten, skillerummene derimod af soltørrede mursten. Bageovn, skorsten og alle gulve var ligeledes dækket af flensborg mursten. Indvendig var væggene pudsede og hvidtede. Tagværket og det øvrige indvendige træ var norsk tømmer. De udvendige dørkarme og vinduerne var af ege-træ og loftet af brede fyrreplanker.

Der var 3 yderdøre og 5 inderdøre, 8 vindueskarme med to rammer i hver og 24 blyindfattede ruder i hver ramme. Indvendig var vinduerne malet røde, udvendig perlegrå. Udenfor vinduerne var der skodder eller lemme, der også var malet perlegrå. Disse lemme skulle holdes lukket om natten.

I skoleforlaget bemærkedes det udtrykkeligt, at skolerne i deres bygning skulle være anseeligere end almindelige huse, så "Deres udseende kunde henlede Tanken paa deres høje Bestemmelse".

Skolerne blev således de anseeligste bygninger i landsbyen næst efter kirken, ikke engang præstegårdene var af samme standard. Skolerne blev også kaldt kirkens datter, på grund af tegtaget.

Sandstenstavlen.

Over indgangsdøren lod kongen indmure en sandstenstavle med inskription. Stenhuggerarbejdet blev udført af stenhugger Heinbrodt på Kongens Nytorv. Stenen bærer øverst Frederik den Fjerdes navnetræk, og derefter en latinsk tekst:

"I Aaret 1721 har jeg grundlagt denne Skole og i Lighed med denne 240 i de Distrikter, som er oprettede af mig til stadig underholde 12 Rytterskadroner".

Nedenunder stod der et vers forfattet af FR. Rostgaard:

Halvtresindstyve Aar, GUD har DU mig opholdet,
At Sygdom, Kriig og Pest mig intet ondt har voldet,
Thi yder ieg min Tack, og breeder ud DIT Navn,
Og bygger Skoler op, de Fattige til Gavn.
GUD lad dette Værck DIN Naades Fylde kiende!
Lad denne min Fundatz bestaa til Verdens Ende!
Lad altid paa min Stool, een findes af min Ætt
Som meener DIG MIN GUD! og DISSE
SKOLER rætt.

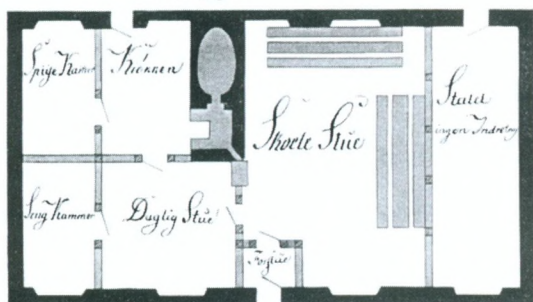
Indretning

Skolebygningen blev indrettet med bolig for skoleholderen i den ene ende, skolestue i midten og stald i den anden ende. Fra den rundbuede indgangsdør kom man ind i en lille forstue, og derfra ind i lærerens stue. Herfra var der døre til sovekammer og køkken og fra dette til spisekammer og gård. I køkkenet var der en åben skorsten med ildsted og ovn, og herfra fyredes i bilæggerovnen, der opvarmede både skolestuen og lærerens stue.

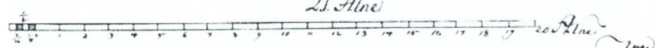
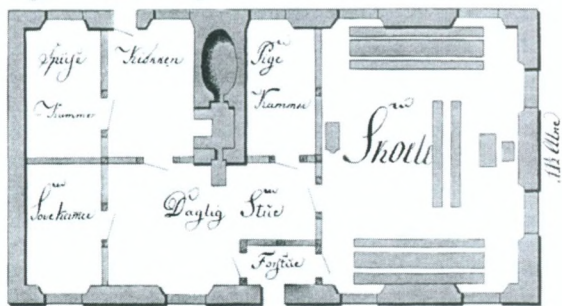
Skolestuen var indrettet med to lange borde og seks til syv bænke på pæle, der var nedrammet i jorden.

De fleste af skolerne på Sjælland blev i 1790-erne forsynede med udhus, og den tidligere stald blev inddraget til skolestue.

*Grundrids af de mæurede Skoler jaaledes som samme A^o 1770 af
A^o ere oplyggede*

*Som en følge af de nye Althuisjes Byggesjæ fik disse de gamle Skolebygninger indrettet
gør nemlig stuerne Plan herved Skolebestyrerens Bøjemønstret og den eldste
nuværende Skole blev bygget som nævnt.*

Rytterskolen i Ledøje blev benyttet som skole indtil 1924, altså i 200 år, indtil den nye skole i Ledøje blev taget i brug. I en opgørelse fra Københavns rytterdistrikt fra 1919, står der om Ledøje rytterskole "Tilbygning til 3 sider, benyttes både som skole og bolig. Stenen over yderdøren".

Mindestenen fra rytterskolen blev ved ibrugtagning af den nye skole i Ledøje indmuret heri. Da den nye centralskole for hele kommunen blev taget i brug i 1959 blev stenen flyttet hertil, hvor den stadig kan ses i dag. (I muren ved siden af døren ud mod den lille skolegård).

Rytterskolen sælges til private

D. 5. juli 1927 solgte Ledøje-Smørum Sogneråd Ledøje rytterskole til gårdejer Hans Christian Hansen. Grunden var skyldsæt under Matr. nr. 2a for Hartkorn 1 Fdk. 1/4 Alb. Købssummen var 11000- kr.

D. 26. september 1976 købte vi ejendommen af Annelise Mandorf, der havde ejendommen i særeje. Mandorf havde indrettet huset med 3 selvstændige lejligheder, og det var deres mening at modernisere huset til egen bolig, når de skulle pensioneres. Dette opgav de dog på grund af husets dårlige vedligeholdelsesstand. Vort køb blev gjort afhængig af, at lejlighederne kunne nedlægges.

Ledøje rytterskole i dag

Når man står foran Ledøje Bygade 10 i dag, kan det være vanskeligt at se, at bygningen rent faktisk er en af Frederiks den Fjerdes rytterskoler. Da vi købte huset i 1976 var vi også i tvivl. Ledøje Smørum kommunes Tekniske forvaltning kunne ikke bekræfte sagen, ifølge deres oplysninger var huset bygget i ca. 1870. Jeg havde fået et lille avisudklip af Mandorf i forbindelse med købet. Af udklippet fremgik det, at Kunstakademiets Arkitektskole i samarbejde med Sammenslutningen for Bygnings- og Landskabskultur var i gang med at registrere de resterende af Frederik den Fjerdes rytterskoler.

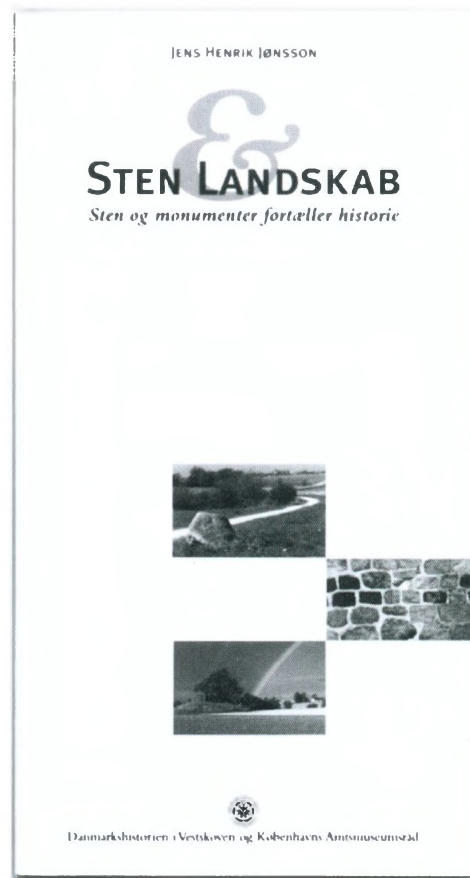
Jeg fik kontakt med foreningen, og det resulterede i, at Jan Simmelhag, der dengang var arkitektstuderende, gennemgik hele huset for mig. Jan Simmelhag, som

Skitse til en gravsten. Slægten Bindesbøll i Ledøje

Af Jens Henrik Jønsson,
Københavns Amtsmuseumsråd

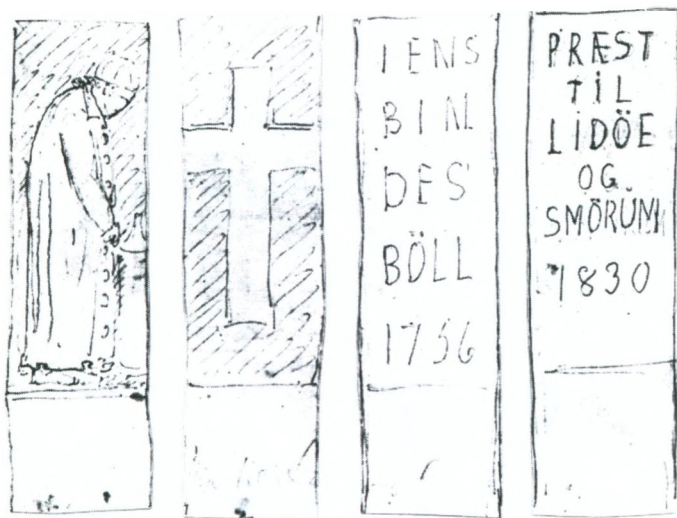
Det følgende er et opslag fra bogen "Sten og landskab - Sten og monumenter fortæller historie". Forfatter er amtsarkæolog Jens Henrik Jønsson, og bogen er udgivet af Danmarkshistorien i Vestskoven og Københavns Amtsmuseumsråd i september 2000. Bogen er på 72 sider og rigt illustreret i farver. Den henvender sig til den historisk interesserede læser, der vil lære stenhuggerens arbejde nærmere at kende og med stenen og stenmonumenterne som ledetråd opsøge og fornemme historien i landskabet. Det skrevne tager udgangspunkt i landsbyerne Ledøje, Herstedvester, Risby, og Vridsløsemagle og i egnen omkring disse landsbyer.

Arkitekten Gottlieb Bindesbøll (1800-1856), nok mest kendt for sit hovedværk, det unikke Thorvaldsens Museum, er født og opvokset i Ledøje, hvor hans far var præst. Slægten har lokalt sat sig minder på kirkegården i Ledøje i form af gravsten. Over moderen Karen Johanne Bindesbøll, død i 1807, findes et smukt og enkelt nyklasisk gravmæle i form af en søjle af rød sandsten med en lang inskription. Over faderen, præsten Jens Bindesbøll (1756-1830), ses på tårnets udvendige sydside en plade af kalksten sat af sønnen, biskop Severin Bindesbøll. Også faderen var oprindeligt tiltænkt et kunstnerisk udformet gravminde efter tegning af Gottlieb Bindesbøll i samarbejde med Constantin Hansen. I et brev af den 22. december 1845 skriver Gottlieb til broderen Severin: "indlagt et Krads af den Sten der skal staa paa Faders Grav om Du synes om den saaledes, saa vilde den Sten falde fra mit Hjerte. Const. Hansen har tegnet Figuren overmaade smukt, jeg har tænkt mig ham som han stod ved Moders Grav. Du husker det nok, og Hansen har forstaaet det smukt. Stenen bliver fint hukket og sleben i Vinter og opsat til Foraaret og Omkostningerne overstiger ikke vores Evner". Den omtalte skitse findes stadig i brevet (Det kgl. Bibliotek) og viser en simpel stele med kvadratisk grundrids og cirka fire gange så høj som bred. På den

ene side præstens figur i relief, på den anden side et kors og på de to øvrige sider en kort inskription. Gravminde blev desværre aldrig udført, omkostningerne har vel alligevel oversteget evnerne.

Et sidste gravminde med tilknytning til slægten Bindesbøll er kommet til i nyeste tid - en enkelt udformet liggesten af rød kalksten over kunsthistorikeren Vilhelm Wanscher (1875-1961) og hustru, billedhuggeren Hilda Wanscher, født van Lennep (1887-1973). På stenen læses efter Vilhelm Wanschers navnetræk TENAX PROPOSITI VIR. Det er latin og oversættes enklest: principfast mand. Stenen er placeret ved foden af mindesøjlen for Karen Johanne Bindesbøll, som var Wanschers tipoldemoder.

Skitse af udkast til ikke udført gravsten for præsten Jens Bindsbøll. Skitsen findes i et brev fra Gottlieb Bindsbøll til broderen den 22. december 1845. Det kgl. Bibliotek. Her gengivet efter Bramsen 1959.

I det antikke Grækenland blev søjlen - foruden som bærende arkitekturelement - også benyttet som mindestøtte, gravsten og æressøjle. Søjlerne, der tjente de klassicistiske billedhuggere til inspiration, var æressøjler, som de så i Rom. Især de som var rejst til minde om romerske kejsere.

Kilder:

H. Bramsen: Gottlieb Bindsbøll. Liv og arbejder. Selskabet til udgivelse af Skrifter om danske Mindesmærker. København 1959.

K. Fauk: Familien Jens Bindsbøll, Ledøje 1797-1830. Ledøje-Smørum historisk forening og arkiv. 8. Årg. Nr. 1/1986.

K. Fauk: Livet i Ledøje Præstegård 1797-1830. Arkitekten Michael Gottlieb Bindsbølls barndoms-hjem. Årsskrift 1992. Ledøje-Smørum Historisk Forening og Arkiv. 1992.

K. Kryger: Allegori og Borgerdyd. Studier i det nyklassicistiske gravmæle i Danmark 1760-1820. Christian Ejlers Forlag. København 1985.

Nyklassisk gravmæle på kirkegården i Ledøje i form af en mindesøjle for:

**KAREN JOHANNE BINDESBÖLL
FÖD HORNE MANN - 41 ÅR GAMMEL
DEN KIERLIGE HUSTRU
DEN ÖMME MODER
DEN MUNTRE HULDE VENINDE
DEN JEVNE GODE DANNEQUINDE
HVIS BLIDE TRÖST
HVIS VIRKSOMME HJELP
FORDUM HUSVALEDE LIDENDE
HVILER HER
SAVNET BEGRÆDT UERSTÄTTELIG
1807.**

I kirkemuren mindeplade for præsten Jens Bindsbøll og for foden af søjlen liggesteren over kunsthistorikeren Vilhelm Wanscher.

Litteraturanmeldelser

Af Inga Nielsen

I løbet af året er der udkommet tre bøger, hvori der fortælles om Ledøje-Smørums historie. Den ene af disse "Sten & Landskab. Sten og monumenter fortæller historie" er allerede omtalt i den forrige artikel.

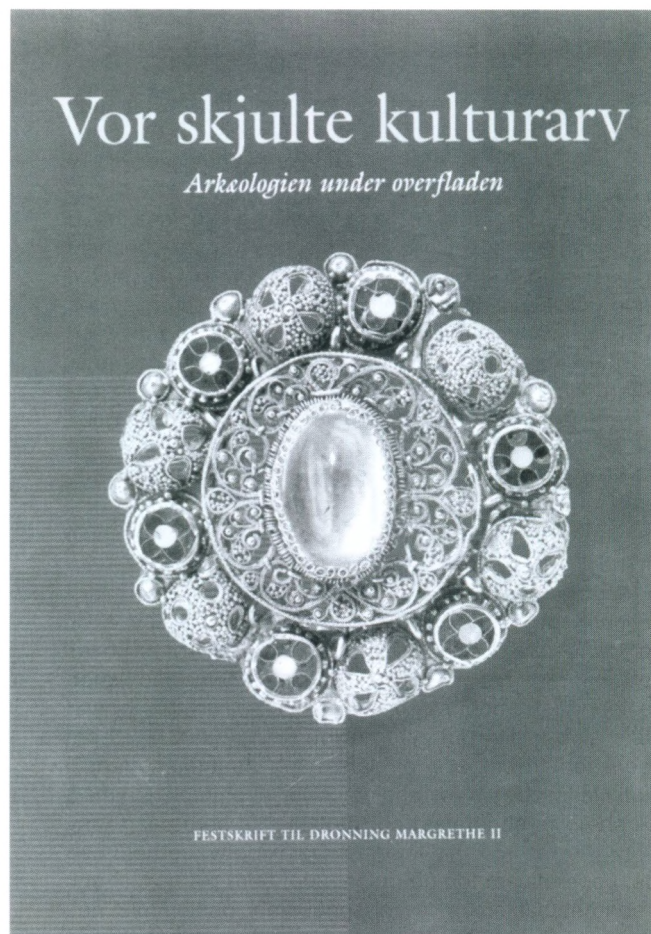
Vor skjulte kulturarv

Den anden "Vor skjulte kulturarv. Arkæologien under overfladen" er dansk arkæologisk festskrift til Dronning Margrethe i anledning af hendes 60 års fødselsdag den 16. april 2000. Heri har Jens Henrik Jønsson skrevet en artikel om gravpladsen ved Rytterkær i Smørum.

I løbet af 1989 - 91 blev der her udgravet 125 grave fra yngre germansk jernalder og fra vikingetiden. Et af de karakteristiske træk ved gravene var, at de afspejlede bondens erhverv frem for krigerens. I den største af mandsgravene var der ikke rester af våben, men af mange dyr eller dele af dyr i form af stege. Graven indeholdt desuden rester af en hest og en hund, som skulle holde den døde med selskab.

En anden grav rummede en ca. 70 cm lang plankeboks. Der var intet tilbage af barnet, men hvor drengens hænder kan have været, lå en kornsegl, ved fødderne stod grødfadet, og på brystet lå en perle af rav og en af glas - blå naturligvis.

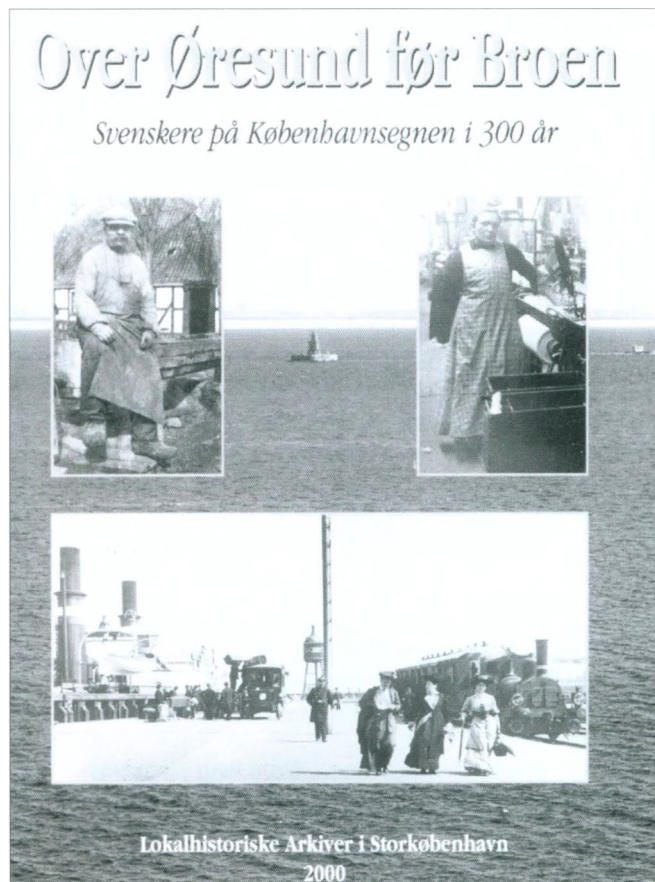
I 88 historier fortæller 76 forfattere om ny viden, der er kommet frem via arkæologiske udgravninger forskellige steder i landet. De føjer hver især endnu en lille brik til det store puslespil, som Danmarks historie er.

Over Øresund før broen

Den tredje er »Over Øresund før Broen. Svenskerne på Københavnsegnen i 300 år». Den er udgivet af Lokalhistoriske Arkiver i Storkøbenhavn. Heri har arkivar Rita Holm skrevet en spændende artikel om de svenske landarbejdere, der kom til Ledøje-Smørum fra begyndelsen af 1800-tallet og frem til dette århundrede. I 1806 overtog generalkonsul J. F. Tutein Edelgave. Han gik i gang med at modernisere landbruget, der blev bl.a. indført schæferier med flere hundrede får på to gårde under Edelgave. Det gav behov for mere arbejdskraft. På et tidspunkt udgjorde de svenske landarbejdere 55% af arbejdsstyrken på Edelgave. Mange af de svenske arbejdere forlod dog området igen. Omkring 1870 var der en ny skånsk indvandring til området formentlig som følge af krise i det sydsvenske landbrug i 1860-erne. De nye indvandrere blev dog efterhånden assimileret i landsbyerne, og de udgjorde kun 2,4 % af kommunens beboere, da antallet af svenskerer var på sit højeste i 1901.

I 14 artikler følger vi fra 1600-tallet og frem til i dag de svenske indvandrere, der kom til Københavnsområdet. De tilhørte ofte de laveste sociale lag i Sverige, og i Danmark fik de arbejde på fabrikker og i landbruget, hvor der var behov for ekstra arbejdskraft.

Turen til Alsace og Bourgogne

Af Erik Ziegler

Krig og fred kunne passende have været overskriften for turen til Alsace, Lorraine og Bourgogne, som fandt sted i efterårsferien:

Krig - fordi vi om søndagen besøgte Fortet Four a Chaux, en del af Maginotlinien, som i årene 1929-34 blev anlagt som en 350 km lang fæstningslinie imod Tyskland. Nu skulle Tyskland én gang for alle holdes ude af Frankrig. Imidlertid var der på den lange strækning svage punkter, dels imod Schweiz, som var neutralt, og dels imod Belgien, hvor tanken var at tilslutte Maginotlinien den belgiske østgrænse-befæstning. Imidlertid erklærede også Belgien sig neutralt, og det fik afgørende betydning for krigen, idet tyskerne netop gik igennem Belgien og faldt franskmændene i ryggen med en hurtig overgivelse til følge. De franske soldater blev sendt i tysk fangelejr, men Alsace-borgerne betragtede tyskerne som deres egne. De blev derfor indrulleret i den tyske hær. Vor guide var siden så heldig at komme i fangenskab hos amerikanerne og reddede derved livet. Se, det var krigsdelen af turen.

Fred - på grund af besøgene i de mange kirker og på et hospice. Men lad os tage en kort gennemgang i kronologisk orden.

Lørdag kl. 06.00 præcis kørte Poul fra "Ottos Turist" bussen ud af Ledøje og satte kursen sydpå. Om aftenen nåede vi Hotel Les Pins i byen Haguenau, hvor vi efter en lynhurtig indkvartering indtog et overraskende aftensmåltid, bestående af tre retter + mellemretter.

Søndag gik turen som nævnt til Maginotlinien. Undervejs fortalte Svend Waltenburg om Alsace-områdets skæbne som kastebold imellem Tyskland og Frankrig. Han sammenlignede området med Skåne og nævnte de ældste Alsace-borgere som gennemgående tyskeri-

Mindesmærke for de faldne fra 1. verdenskrig.

enterede, hvorimod de unge mest følte tilknytning til Frankrig.

Tyskland fik alene skylden for 1. verdenskrig og blev pålagt at betale en kæmpe krigserstatning. Rhin-zonen blev demilitariseret, og Tyskland måtte højst have 100.000 soldater under våben. Betingelserne sammen med en omfattende inflation og en arbejdsløshed på 30% af de mandlige arbejdere forårsagede et voksende tysk krav om revanche. Lige siden 1923 har der været planer om revanche.

Om søndagen var der også tid til et besøg i byen Nancy med den særprægede plads midt i byen, anlagt af Ludvig den 15.s svigerfar, Stanislas Leszczyński, som i 1736 var blevet udnævnt til hertug af Lorraine. Står man midt på pladsen og beskuer den side for side, undres man. Udgår f.eks. en gade midt fra pladsen, er husene på begge sider af gaden fuldstændig ens. Nancy har 100.000 indbyggere. Fra Nancy kørte vi til Hotel Saint-Christophe i Neufchateau.

Mandag gik turen til Dijon, hvor vi havde fire timer til fri rådighed. Alligevel fulgtes vi ad og besøgte kirker og beså gamle bindingsværkshuse og huse dekoreret med specielle glaserede tagsten - en meget interessant by. Videre ad mindre veje igennem smuk natur til byen Autun, hvor vi i hele tre nætter skulle bo på det nyrenoverede Hotel Tête Noire med bl.a. helt nye badeværelser. Hvilken luksus. Endelig kunne det betale sig at pakke kufferten ud.

Tirsdag kørte vi til den pragtfulde katedral i byen Vezelay. Der er måske her anledning til lige at genopfriske, at ordet kirke betyder "at tilhøre herren", en katedral er en domkirke, og en basilika er oprindelig en kongehal, senere betegnelsen for en særlig kirketype. Vezelay er en charmerende bjerglandsby, men samtidig et udpræget turistmål. Katedralen ligger på det højeste punkt for enden af forretningsgaden. Den er enkel af udseende og uden overflødig udsmykning.

Onsdag formiddag var der så byvandring i Autun. Da turen netop handlede om romertiden, var det særlig interessant at besøge en by, som i den grad er præget

af romerne. Vi startede med et besøg i katedralen med de fremragende billedhuggerarbejder og fulgte derefter bymuren. Endte i det romerske teater, hvor frokosten blev indtaget på trapperne. Tænk at sidde her med flûtes og rødvin i hænderne og føle stemningen fra fortidens teaterforestillinger.

Fra teatret gik turen videre til Hospice de Beaune i byen Beaune. Hospitalet er bygget i 1443 og har, hvor mærkeligt det end lyder, været i brug helt frem til 1971. Et spændende besøg i velbevarede lokaler, hvor patienterne blev behandlet under skyldig respekt for den enkeltes selvværd, - en holdning, som af og til savnes på vore hjemlige sygehuse. På hjemturen var der tid til et besøg hos en vinproducent i en lille landsby.

Torsdag kørte vi ca. 275 km. til Ribeauville, en typisk Alsace-by, omgivet af vinmarker på alle sider, og videre til borgen Haut-Koenigsbourg, der er genopbygget af tyskerne i begyndelsen af det 20. århundrede. Senere samme dag havnede vi i vinlandsbyen Dambach-la-Ville og foretog indkøb af især hvidvin. Indkvarterede om aftenen på hotellet Hostellerie de la Poste i Mutzig.

Fredag omdøbte vi byen til "Smutzig", idet tyve og røvere om natten var brudt ind i bussen og havde taget let omsættelige varer såsom fotografiapparater m.v. De havde dog været så "flinke" at smide nøgler til danske hjem og biler i rendestenen. Gendarmeriet blev tilkaldt. Der blev optaget rapport med henblik på erstatningskrav overfor de bestjålne forsikringsselskaber i Danmark. Nå, omsider kom vi af sted til Strasbourg, hjemstedet for Menneskeretsdomstolen og (delvis) EU-bureaukratiet.

Først beså vi den gotiske katedral, som synede meget smuk, men som efter min mening skuffede indvendig. Derefter var vi mange, der besøgte "La Petite France", byens ældste kvarter. Det var en oplevelse, som kan anbefales alle, som kommer til Strasbourg. Senere var vi på en spændende kanaltur igennem idylliske dele af byen, kun skæmmet af de enorme glasbygninger, som rummer Menneskeretsdomstolen og EU-hovedkvarteret.

Aftenen sluttede med festmiddag med taler og diverse underholdning. På deltagernes vegne takkede Svend Christensen arrangørerne Bodil Smith og Erik Hjortkær Andersen for en glimrende tur. Og Poul fik roser for fremragende kørsel. Men det er på sin plads her at fremhæve samværet imellem deltagerne. Alle har det fint med hinanden, og ingen føler sig udenfor - for at bruge en gammel floskel: Vi er én stor familie.

Udlandsrejserne har fundet sted i fire år. Først til Frankrig, så til Tjekkiet, så igen to gange til Frankrig. Arrangørerne har fået bevilget orlov næste år, men vi håber og beder til, at de igen har tid, lyst og kræfter til at lede en tur i år 2002.

Skulle der mangle emner, har jeg et forslag: I år var emnet Romerne. Om to år kunne det så passende være Romerinderne!

*Byport i Autun
fra romertiden.*

Arkivet

Af Rita Holm

Arkivets aktiviteter blev væsentligt nedsat i året, der er gået. Arkivlederen var af personlige grunde tvunget til at tage arbejde og kunne derfor ikke mere sidde som ulønnet arkivar i dagtimerne. Efter 12 år i dette arbejde er det naturligvis trist ikke mere at kunne betjene de besøgende, og publikum er da også blevet færre. I dag har vi kun en medarbejder tilbage i arkivets åbningstid, en medarbejder, der laver et godt arbejde, men ikke har de mange års erfaring, som er nødvendigt på et lokalhistorisk arkiv. Vi kunne måske også ændre åbningstiden, men det er ofte vanskeligt, da tidspunktet er annonceret mange steder.

Arkivet har bibeholdt sin åbningstid een aften om måneden, og den anden lørdag i måneden, hvor de besøgende kan få hjælp til slægtsforskning og gotisk skriftlæsning. Myndigheder og andre offentlige instanser må desværre undvære kyndig vejledning på arkivet. I dag er Ledøje-Smørum det eneste lokalarkiv i Københavns Amt, der har en ulønnet leder.

Vi har i år haft en udstilling om arkitekten Michael Gottlieb Bindesbøll i anledningen af 200-årsdagen for hans fødsel den 5. september 1800 i Ledøje præstegård. Arkivlederen har deltaget i møder og kurser i årets løb. Vi søgte Kannov-fonden om tilskud til film af Skøde- og Panteprotokollerne på Landsarkivet. Vi er meget taknemmelig for denne gave, der vil være til stor glæde for mange mennesker. Gaven består af tyve film, som dækker Ledøje og Smørum i perioden ca. 1829-1860. Til disse film har vi et edb-register transskriberet af Knud Erik Hansen, Hove lund. Det drejer sig om ejerne af alle matrikler i vore landsbyer, udmatrikuleret inden 1930. Materialet svarer til tinglysningsprotokoller. På tinglysningskontoret koster en udskrift fra nyere tid ca. 100 kr., hos os fra tiden før 1930 en fotokopi.

I de nye film får vi nu aftægtskontrakter, pantobligationer og skifteuddrag for de personer, der har boet i huse eller på gårdene. Et spændende stykke social- og lokalhistorie.

Vi har også haft et tæt samarbejde med Ledøje-Smørum Slægtshistorisk Forening. Arkivet har haft åbent hus alle medlemsaftener, hvor en stor kreds af kommunens borgere kunne bruge vores faciliteter i deres fritid. Vi får også henvendelser fra borgere, der gerne vil forske i deres slægt, men som har deres slægt andre steder i landet. Naturligvis kan de bruge vores faciliteter, når de bor i kommunen, ligesom man kan bruge biblioteket.

For Slægtshistorisk Forening havde vi en rundtur i Smørumovre, hvor vi fortalte om byens historie. Og i øjeblikket har arkivlederen aftaler til foråret om tre ture rundt i kommunen, hvor der fortælles lokalhistorie. Det er dejligt, at så mange vil kende deres kommunes historie. Kun gennem kendskab får vi indhold og forståelse for det sted, hvor vi bor.

I august havde en gruppe fædre fra Søgerskolen, taget initiativ til en utraditionel weekend med deres poder i 3. klasse. Det blev en cykeltur rundt i kommunen, hvor arkivlederen stødte til og fortalte om kommunens historie på udvalgte steder.

I de seneste år har vi måtte tage afsked med flere medarbejdere, Frederik Duvald gjorde et stort arbejde ved at registrere de mange avisudklip om sager i kommunen, og det er vi meget taknemmelig for. Og vores allesammen kære Th. Sørensen eller pedel Sørensen stoppede langsomt i arkivet. Her skal lyde en stor tak til Sørensen for hans altid venlige og villige "hånd". Den sidste, der har valgt at stoppe, er Bent Jespersen og vi takker ham for de fem gode år, han arbejdede i arkivet. En tak til alle som i årets løb har betænkt arkivet med afleveringer, som er brikker i vores fælles historie i kommunen.

Historisk Forening i 2000

Af Per E. Tidgen

Årsskiftet 1999/2000 blev indgangen til det andet årtusinde efter vor tidsregnings begyndelse.

Men historien i Ledøje-Smørum er meget ældre. Det oplevede 57 af foreningens medlemmer på en rundvisning i udgravningerne ved Kong Svends Høj tirsdag d. 5. september.

Udgravningsarbejdet skulle gennemføres og afsluttes meget hurtigt, fordi salget af den første tredjedel af erhvervsarealet var nært forestående. Alligevel lykkedes det foreningen at få arrangeret en guidede rundvisning. Det var arkæologerne Linda Boye og Anne B. Hansen fra Amtsmuseumsrådet, der beredvilligt stillede sig til rådighed og viste os bl.a. grave fra ca. 4500 år før vor tidsregning. Dejligt at så mange medlemmer med så kort varsel mødte frem til denne interessante oplevelse.

Til alle foreningens arrangementer har der været stor opbakning fra medlemmerne. Således også heldagsturen, Over Broen til Danmark i Lund, lørdag den 2. september. Turen var næsten udsolgt, inden den var annonceret. Vi måtte endda ændre den reserverede bus fra 50 til 58 personer. Flere kunne der desværre ikke skabes plads til.

Selvom regnen strømmede ned hele dagen, kunne vore svenske guider sprede skyerne, så vi fik en oplevelsesrig dag i universitetsbyen, Lund, og i omegnen, hvor vi fik set hvor og forklaret hvordan slaget om Skåne var foregået, og hvor grusomt dette slag i 1676 mellem Danmark og Sverige havde været.

I marts måned havde arrangementsudvalget inviteret til aftenbesøg på Nationalmuseet, hvor vi fik en rundvisning på særudstillingen *Verdens Spejl*.

Om aftenen den 3. maj besøgte vi vores foreningskol-

lega i Ballerup i deres dejlige museum i Pederstrup. Begge arrangementer var godt besøgt.

Den 26. september fortalte universitetslektor Peter Ørsted om Dagligdagen i det Romerske Imperium med den specielle vinkel, at det handlede om romerne i Gallien. Foredraget var optakt til den årlige historiske efterårsrejse, som omtales andet sted i Årsskriftet. Et interessant foredrag, som også var oplysende for medlemmer, der ikke skulle med på rejsen til Frankrig.

Den årlige generalforsamling d. 11. marts var velbesøgt, selvom vejret umiddelbart forud ikke havde været det bedste. Sneen var føjet ind under tagpladerne, så der midt under generalforsamlingen løb vand ned gennem loftet på et af de bagerste borde. Og det netop som jeg i bestyrelsens beretning omtalte den manglende vedligeholdelse af bygningen.

Antropolog, mag. scient. Peter Sorenus fra Københavns Amtsmuseumsråd skulle have holdt det traditionsrige foredrag efter generalforsamlingen, men blev desværre forhindret. I stedet trådte Peter Rasmussen beredvilligt til.

Smørum Gl. Skole, der en gammel bygning, lider under tidens tand, men der er lys forude. Byrådet har nu erkendt, at alle kommunens bygninger bør vedligeholdes bedre, end det hidtil har været tilfældet. En del arbejder inde i bygningen er dog allerede udført i år. Kvinderummet er blevet renoveret og nymalet. I den forbindelse har vor egen registreringsgruppe og gruppen for det praktiske arbejde renoveret de 2 store montre og etableret lys, så alt det udstillede i disse montre nu kan ses. I et af lokalarkivets lokaler er gulvet omlagt på grund af indtrængende fugt fra undergrunden. Også i år har Kannovfonden ydet stor hjælp til foreningen, som derved fik mulighed for at erhverve et

maleri af Paul Høm. Paul Høm blev født og voksede op i Ballerup, og under sin elevtid på kunstakademiet malte han i 1927 et interiør fra Ledøje Kirke. Det er dette oliemaleri på træ, der nu befinder sig i kirkerummet i Smørum Gl. Skole. Paul Høm boede det meste af sin tid som maler på Bornholm. Både på Bornholm og i Skåne udsmykkede han mange kirker. Paul Høm døde i 1994.

Derudover har Kannovfonden netop sikret, at der kan isættes en aflåselig glasdør ind til Katrines Køkken, der er fra den gamle Skebjerggård. Dette rum kan på den måde beses, når mødelokalet er udlånt til andre end Historisk Forening.

Sidste år begyndte registreringsgruppen på en edb-registrering, men desværre kun på et forældet udstyr. Vi søgte på flere måder lokalt at skaffe et moderne anlæg, men det var Tuborgfonden, der hørte vores bøn. Fredag d. 10. marts fik vi et flot anlæg overrakt af fonden ved en lille reception i vore lokaler på 1. sal i Smørum Gl. Skole. Senere har Kannovfonden gjort det muligt for os selv at brænde (indspille) Cd-rom'er, så vi kan udveksle museumsregistreringer med andre museer og lave mindre billedprogrammer af vores effekter til brug for bl.a. vore skoler.

Registreringsgruppen er nu i fuld gang med at indtaste og registrere de nye ting, vi stadig får fra kommunens borgere. Men de udfører også et stort arbejde med at overføre registreringerne, vi allerede har på kartotekskort, til edb. Et stort og værdifuldt arbejde der her er i gang.

Bestyrelsen har haft Kommunens Strategi 2000 forelagt. I denne nye strategiplan ønskede byrådet fjernet toafsnit, som beskriver områderne mellem Smørumnedre og Hove som kulturhistoriske interesse-

områder Bestyrelsen har anbefalet, at disse to afsnit bevares, da de er vigtige for bevarelsen og beskyttelsen af de natur- og kulturhistoriske værdier, som områderne repræsenterer, ikke bare for Ledøje-Smørum, men for hele Køben-havnsområdet.

Et lignende synspunkt har bestyrelsen, på foreningens vegne, fremført overfor Vejdirektoratet i forbindelse med VVM-undersøgelsen af evt. motorvejsanlæg gennem Ledøje-Smørum kommune, nemlig at der skal tages hensyn til de mange natur- og kulturhistoriske værdier, der findes i dette område.

En stor tak til vore sponsorer, der gør det muligt at udgive Årsskrift 2000

ABC-tryk, Riskær 3, Smørumnedre

Anlægsgartner Michael Møller Mortensen, Hassellunden 10, Smørumnedre

Balthasar-Gruppen v/Cand. pæd. Jens Jørgen Nygaard

Benny Johansen & Sønner A/S, Kirkevej 8, Ledøje

Buehøjgard Møbler A/S, Hove Bygade 4, Hove

Dansk Lokalhistorisk Forening

Ejendomsmæglerfirmaet Viggo og Jesper Axelsen, Flodvej 73B, Smørumcentret

Handels- og Ingeniørfirmaet Finn Just Jensen, Smørumnedrevej 31, Smørumnedre

Lille Smørum Krydderurter, Skebjergvej 24, Lille Smørum

Revisionsfirmaet Evan Klarholt, Riskær 5, Smørumnedre

Smørum VVS, Riskær 8, Smørumnedre

Unibank A/S (Smørum afd.), Flodvej 75, Smørumcentret

